

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini
Floret, Membri Historia Critica Philosophiae**

A Tempore Resvscitarvm In Occidente Litterarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1744

Capvt Quartvm. De Emendatione Philosophiae Moralis Recentioris Aetatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-28327

CAPVT QVARTVM.
DE EMENDATIONE PHILOSOPHIAE
MORALIS RECENTIORIS AETATIS.

§. I.

*Conditio mor-
alis philoso-
phiae recen-
tiori aetate.*

A theoreticis disciplinis ad practicas progrediendo, quid in iis reformandis, emendandis et ornatiori vultu fingendis praestiterit aetas recentior, iam porro enarrabimus. Tripartitam autem voluerunt philosophiam Practicam Peripatetici, ethicam nimirum, politicam et oeconomicam, quae distributio partium disciplinae moralis vsque ad Grotii tempora et exspirantem fere Peripateticismum obtinuit. Ille enim cum si non omnium primus, certe praecipuus esset, qui doctrinam de officiis olim Stoicis non neglectam amplificandam et ad omne ius diuinum, et humanum, quatenus rationi innotescit, extendendam esse, elegantissimo specimine ostendisset, quem post Hobbesium secutus est Pufendorfius, noua inde philosophiae moralis pars accessit, quae ius naturae et gentium dicta est, quae tamen tantum abest, vt ab ethica separari debeat, vt non nisi vtraque parte sustentata consistere posse censenda sit, quamuis rectissime illi faciunt, qui de emendatione voluntatis, et fine, quo potiri cupit prius philosophantur, et his iuris omnis naturalis fundamenta atque regulas tum demum subiiciunt. Cuius ab ethica parte distincte historiam qui speciali tractatione enarrauerint supra indicauimus: et in antecedente quoque libro Hobbesii et Thomasio philosophiam delineando, vtriusque philosophi placita ius naturale concernentia iam copiose attulimus. Animus itaque hoc loco, vbi specialem scientiarum philosophicarum historiam non condimus, nobis non est, enarrare ea omnia, quae in ethica, iureque naturae praeciipienda esse recentior aetas monuit. Sed instituto inhaerentes, et viam diu iam tritam prosequentes ad ea hoc capite respiciemus, in quibus noua dare et eclectice philosophari de rebus ad mores siue internos siue externos, id est, ad ethicam et ius naturae spectantibus aetas coepit recentior. Id quidem maturius in morali doctrina, quam in reliquis philosophiae partibus factum esse, ex scriptis moralibus Fr. Petrarcae, Petri Pauli Vergerii, Hieronymi Cardani, aliorumque constare potest. Primus tamen, qui eclectice doctrinam moralem integro libro proponere, relicta via sectaria ausus est, fuit Michael Montanus, cuius *Tentamina moralia* certam nobis epocham doctrinae moralis eclectice traditae aperiunt, quamuis iustum sibi systema non formauerit: quod curatori diligentia tentauit, qui ex eius disciplina processit Petrus Charondas ^{a)}, de cuius tamen rebus et scriptis in *antecedente huius Tomi parte* iam

^{a)} Charron.

iam differuimus. Inter Germanos autem circa idem, quo inter Gallos vterque scriptor floruit tempus, Abrahamus Scultetus doctrinam moralem eclectice tradere coepit. A quo tempore gliscere magis igniculi latentes visi sunt, quam erupisse in flammam. Verulamio autem in hac quoque philosophiae parte lumina prorsus noua accendente, et Grotio ius naturae seorsim tractante, tandem nouus morali doctrinae sol illuxit, et ab eo tempore haud pauci in eo campo diligenter versati sunt. Quod qua ratione fecerint Hobbesius, et Cartesii aetate, tum recentiori aetate Christianus Thomaeus in praecedentibus fuse explicuimus. In praesentia vero eos strictim tangemus, quibus potissimum cultum eclecticum debet philosophia moralis, et tum demum enarrabimus, qua ratione Grotius et Pufendorfius, facto discrimine inter honestum, iustum et decorum, inter virtutis et officia in molienda noua iuris naturalis disciplina versati sint, quid susceperint effecerintque.

§. II. Ducendum esse initium philosophiae moralis eclecticae a MICHAELE MONTANO, comparatio scriptorum eius cum libris ethicis philosophorum, qui ante eum vixere, facile docere potest. Eius itaque hoc loco memoriam non praeteriri fas est, quae ex *Tentaminibus* siue *Periculis moralibus* collecta nonnullis editionibus praefixa est. Natus est in regione Petricoriensi anno MDXXXIII, generoso stemmate genitus. Parens, cum laboris et molestiarum patientiam, parsimoniam quoque et conuersationis cum humilioribus facilitatem ingenerari illi cuperet, inter huius conditionis homines eum educari curauit. Cumque consuetum modum ex grammaticorum praeceptis tradendi Latinae linguae cognitionem fastidiret, quod longum et taediosum iter esse crederet, aliam viam tenendam ratus, vsu et exercitatione illius facultatem comparare filio sategit. Quem in finem infantem adhuc et vix balbutientem, educationi docti cuiusdam Germani, qui postea medicae artis notitia clarus in Gallia obiit, commisit, qui, licet Gallicam linguam ignoraret, Latinam apte commodeque erat doctus, hisque alios duos iunxit, in eadem lingua satis versatos, qui prima loquendi conamina Latinis vocibus in filio adiuuarent, nec aliud verbum, quam quod e Latio profectum esset, illius auribus illabi paterentur, parentibus et familiaribus non nisi Latina vocabula, quae ideo memoriae mandauerant, coram puero pronuntiantibus. Ita factum, vt in praedio Montani Latium habitare videretur, ipse vero sexennis Gallicam quidem linguam plane ignoraret, Latinae vsu autem ita exercitatione quotidiana teneret, vt, qui disciplinae gratia illi postea admoti sunt viri docti Nicolaus Gruchius, Guilelmus Guerentus, philosophus Peripateticus, Georgius Buchananus et Marcus Antonius Muretus, alloqui eum Latine vix auderent. Graecae porro linguae notitiam ludendo illi comparare simili diligentia pater studuit. Sexennis puer ad haurienda scientiarum praecepta in gymnasium Burdegalense

Michael
Montanus.

lenſe miſſus eſt; in quo licet ſupremis claſſibus mox admoueretur, nec intermitterent praeceptores, quibus augeri doctiſſimi pueri lumina poſſe intelligerent, fecit tamen diuerſa inſtitutionis ratio, a parentis methodo, ludendo et ſponte inſtillando cuncta tradens, vt Montanus corrumpere- tur magis, quam ſcientiis emendaretur. Adoleſcentiam porro licentio- ſius eum egiffe, ex eo intelligi poteſt, quod metuebatur, ne matrimonii vinculis alligari ſe firmiter recuſaret: alit coniuugio inito in virili aetate, tanta caſtimonia in eo vixit, vt ſupra ſpem omnem eſſet. Poſt parentis obitum terras paternas haereditate accepit, quas ne ſumtibus exhauriret, pater timuerat, qui tamen metus eum ſefellit. Vixit enim ex earum re- ditibus commode, cum munus nullum affectaret, vnde poſſet diſcedere. Equitis S. Michaëlis axiomate autem ſine emolumento gauiſus eſt, et ci- uitatis Romanae ius in itinere diplomate ſcripto, non ſine inſigni gaudio accepit. Burdegalenſis quoque ciuitas eum ſibi praetorem elegit, inui- tum et reluctantem, quem magiſtratum non niſi regis mandato coactus accepit, et biennio cum laude geſſit. Reliquum temporis ſibi ſerua- uit, et ſtudiis ſuis, quibus vnice delectabatur, liberi enim, praeter filiam vnicam, mature illi fato ſubducti ſunt. Vſus tempe- ramento ſanguineo - choleric, ſcribendi quoque et philoſophandi rationem ex hac corporis animique diſpoſitione formatam tenuit. Vale- tudine autem vſus eſt firma, licet a medicorum conſiliis abhorreret, tan- dem calculi et colicae doloribus exhaustus, vel quod PASQUIERVS^b refert, linguae vlcere enecatus menſe Septembri anno MDXCII, ſexage- narius obiit. Aeternitatem nominis vero ſibi parauit immortalis *Tenta- minum* ſive *Periculorum moralium* opere, quod non ſui tantum aevi ad- mirationem ſed noſtri quoque temporis laudes meruit, dignumque viſum eſt, quod obſeruationibus auctum in Britannia, Gallia, Belgio recudere- tur^c. Argumenta in iſtis tentaminibus moralia ſibi auctor ingenioſiſſi- mus ſelegerat, alit nec principiis certis, nec ſyſtematis ordini alligata, ſed quocumque ipſi occurrerat, in eo meditationis acumen figens, poſthabito omni diſciplinæ fixae et ad certam normam exactae ſeueritate libere diſſe- ruit, ingenii quod amoeniſſimum habebat, ductum et propenſionem vni- ce ſecutus. Vnde non errant, qui eum eclectica ratione de morali do- ctrina diſputauiffe aſſerunt, modo cum philoſophis ſyſtematicis non con- fundatur. Diligenter tamen Plutarchum et Senecam legit, ac haud raro expreſſit, illius πολυζωρίαν, huius acumina imitatus, quin ſententias eo- rum ita apte ſuis innectens, vt enatae apud eum videri poſſint. Ingenio autem foecundo et imaginibus ſupra modum abundante vſus, vitam et colorem meditationibus ſuis ſcribendo, ita attulit, vt licet dictio antiqua- tis vocibus et Vaſconum duritie diſpliceat, cogitationum tamen iucunditas innumeris varietatibus delectans politiſſimi ſaeculi noſtri laudes et admi- rationem meruerit. Nullibi autem pedem figit, nec certum iter tenet, ſed

b) Lettres T. II. L. 18. let. 1.

c) Lond. 1723. IV. Vol. 4. cum notis Coſtei. Paris 1725. 4. Hagae Com. IV. Vol. 12.

sed hos hortos ingressum lectorem mox ad deuia digressionibus deducit, at ita iucunda et virentia, vt erroris minime poeniteat: quo pacto dum imaginationis lumina miris vicissitudinibus ornat, excitat, auget, infatigabilem lectorem dimittit. Semper enim nouum aliquid et inexpectatum affert, quod lectorem detineat et admiratione repleat, tanta felicitate, vt ordinis neglectus et dicendi quaedam temeritas atque sententiarum nouitas virtutis laudem meruisse videri possit. Cuius testes sunt viri summi et accurato elegantiarum moralium sensu praediti, qui certatim laudibus opus ingeniosissimum extulerunt. Thuano enim immortale audit, Perrionio breuiarium ingeniorum elegantium, Lipsio auctor Thales Gallicus, Mezeraeo et Naudaeo Seneca Christianus, Schurzfleischio Socrates Gallicus dicitur, et innumeris hae dissertationes extolluntur' elogiis. Quae cum collegerint THOMAS POPE-BLOUNTIVS * et TEISSIERIVS ^d, heic, vbi breuitas sectanda est, lectorem ad hos fontes dimittimus. Ast qui tantas laudes meruerat, acerbissimis quoque a ciuibus suis censuris reprehensus est. Quidam enim libertatem dicendi Epicuri gregie tantum dignam castisque auribus grauem obiecerunt; nonnulli axiomata moralia deprehenderunt corrumpendis moribus nutriendaeque vitae licentiae aptissima; multi ordinis neglectum errantemque per recta, obliqua, certa, incerta, summa, ima, calamum culparunt, displicuit quoque quibusdam imaginationis nullis iudicii legibus coercitae furor, insigni morbi contagio lectorem corrumpens: iactantia autem de se ipso intolerabilis et paedagogica, ad nauseam vsque lectori molesta aliquibus visa est. Ipsa tandem philosophandi ratio incerta, dubia, et scepticismo fouendo aptissima, et principia quaedam impietatem nutrire et firmare apta execrabile nomen Montani nonnullis fecerunt, maxime illis, qui ex disciplina portus regii prodierunt, vt ex auctoris *Artis cogitandi* ^e, et MALLEBRANCHII ^f censuris, valde seueris et in confodiendo hoc scriptore acerrimis constat, quibus addi possunt, quae ab HVERTIO ^g aliisque scriptoribus Gallis ^h in eo solent culpari, quibus haud parum de pristina gloria Montanus amissit. A qua tamen censorum iniquitate, maxime vero Mallebranchii, qui denudasse Montanum et ingenii castigati laudem ei recte dubiam fecisse haud paucis visus est, liberare illustrem scriptorem annis est FONTEVIVANVS, edita *Apologia pro Montano contra iniurias scriptorum portus regii et Mallebranchii* ⁱ: similem operam contra *Artem cogitandi*, athe-

yy yy 3

ismi

^a) Cens. cel. auct. p. 819.

^d) Eloges des hommes savans T. IV. p. 167. seqq. Addendus his, qui ex illustribus BOUSSIERII *Memoriae de Vita et scriptis Michaelis Montani* pluscula exposuit IOLEYVS in *Elogiis nonnullorum Scriptorum Gallicorum*, Diuioni nuper editis.

^e) L. III. c. 20. p. 410. seqq.

^f) De Inquir. verit. Tom. I. L. II. c. 5. p. m. 271. seqq.

^g) De rebus ad eum pertinentibus p. m. 178.

^h) *ESPRIT de la fausseté des vertus humaines* P. II. c. 3. p. 26. MARVILLE *Melanges* T. I. p. m. 164. T. II. p. 32. T. III. p. 109. TEISSIER. L. c. et quos excerptit.

ⁱ) *Hist. des Ouvrages des savans* 1700. p. 132. conf. D'ARGENS, *philosophie du bon sens*, Diff. prel. §. 6. p. 19. cui miserandum iudicium tulisse Mallebranchius, iisdemque, quos in Montano reprehendit naeus scaterere dicitur.

ifini notam scriptori celeberrimo inurentem praestante CHRISTIANO THOMASIO ^k. Tacemus alia ex utraque parte dudum in medium adducta, quae SORELIVS ^l cumulavit. Nobis accuratae quidem philosophiae laudem, miscellanea haec non mereri, omnino concedendum esse videtur. Cum enim nec principiis certis auctor utatur, nec legitima ratiocinatione conclusiones deducat, sed innumeris ingenii lasciuientis saltibus discurrat, nullibi sedem figens, et intentum animi oculum adhibens, certam inde et solidam morales doctrinae rationem exoriri non potuisse, quilibet, philosophandi methodum edoctus, facile intelligit. Nocuit quoque scriptori igneo et cogitationum vbertate emicanti imaginationis ferocia et ardor, quo ad genuinam rerum ad animi mores pertinentium indolem sine fuco et phaleris adhibitis attendere impeditus est. Lectionis autem in veterum scriptis versatae affectata ostentatio haud parum nostri seculi sensui moribusque contraria, non potest non paedagogica illis videri, qui ad nostri temporis morem scriptorem duobus fere seculis antiquiorem exigunt, vel philosophemata accurata, et nexu suo iuncta in eo quaerunt. Negare quoque ausus non est P. BAYLE ^m, (quem tamen librum istum in iuventute prae omnibus aliis deperiisse et Pyrrhonismi praeceptorem habuisse, in eius vita supra monuimus) esse haud pauca a scriptore illustri dicta, quae vel Scepticismum nutrire, vel animi castimoniam corrumpere apta videri possint. Tacemus alia, haud facile excusanda. Ast nec ideo vel laude omni indignus, nec ex scriptorum illustrium, deque philosophia morali bene merentium numero expungendus esse recte censetur. Vt enim taceamus, Montanum non aliis, sed sibi scripsisse, nec voluisse inter doctores morales comparere, hocque pacto negligentiam illam, et mentionem de se ipso frequenter factam, posse excusari; quaedam deteriora videri, quam ex auctoris sententia dicta sunt; nonnulla temperamento luxurianti et nullis disciplinae iustae repagulis coercito adscribenda et condonanda esse; fatendum etiam est, artes et dolos animi sibi ipsi saepe ignoti et affectibus ducti eum haud raro feliciter detexisse, et magna sinceritate descripsisse ⁿ; veterumque observationibus in suos usus miro et nativo artificio traductis adiutum praeclara multa eleganter monuisse, et inter haud pauca, quae naevo et offensione non carent, utilissima quoque quam plurima et a prudenti lectore non negligenda attulisse. Ipsi porro morbi eius aliquid habent, quod eos gratos faciat: negare enim non potuit Mallebranchius, naevos eius aliquid boni admixtum habere, et falsas quoque notiones et axiomata luce quadam radiare: sermones methodi legibus carentes argumenti tamen animo concepti elegantia se commendare, nativamque solertiam, et lumen quoddam per totum librum

coru-

k) Diff. de Praejudiciis T. III. Cauf. Iurid. mixt. conf. Colloq. menstr. 1689. p. 678. 998.

l) In Bibl. Gallica p. 80. seq.

m) Lettr. T. I. p. m. 5. Eclairciss. du Diction. T. IV. p. m. 655.

n) Conf. MARVILLE l. c. T. II. p. 32. qui in eo excel-

coruscans summopere delectare. Ita vero exscriptorem agere, ut e proprio penu defumisse videatur *. Qui autem Atheismum, Epicureismum, Libertinismum et similia flagitia ei obiciunt, mirati, tam diu per leges licuisse orbem libro venenato obambulare, omniumque passim manibus terri, illos eleganter monuit ven. REIMMANNVS °, *dandum aliquid esse in censum eruditorum nunquam relato, et suum hunc foetum pro immaturo habenti, et lectoris submittentis iudicio: et si quae liberius scripta sint, interdum ea vel commoda interpretatione temperanda, vel obelo notanda; neque ob maculas nonnullas vniuersum corpus repudiandum, imprimis cum manifesta atheismi vestigia in eo non deprehendantur.* Alia pro Montano hac de re adduxere SORELIVS et THOMASIVS †, qui consulendi. Fatemur tamen, prudentem et cautum lectorem, et accurate in morali doctrina versatum, librum hunc poscere, ne differendi nouitate et insolenti audacia atque elegantibus et dulcibus his vitiis inescatus, pretiosum a vili, rectum ab obliquo, verum a falso discernere impediatur. Mirum autem est, in tot naeuis a viris doctis reprehensis librum tamen vbique lectum, commendatum, nec censura publica notatum, Charondam, qui complura ex his scaturiginibus in latifundia sua deduxit, aut ordine scripsit, impietatis accusatum esse. Quod ideo euenisse coniecit P. BAYLE ‡, quia in diffusa nulloque ordine constricta tractatione Montani latens venenum non facile detegi possit, Charondas autem, qui iustum doctrinae aedificium ex hac materia disiecta exstruxit, periculosas assertiones manifestas fecerit. Nobis verisimilius est inuidiam, quae Charondam eloquentiae laude in aula et vrbe frequentissima florentem pressit, accusari posse, quae Montanum rure sibi viuentem persequendi causam non habuit.

§. III. Quod inter Gallos eo tempore Montanus, et iusto philosophiae habitu Charondas in doctrina morali moliti sunt, inter Germanos tentare aggressus est ABRAHAMVS SCVLTTETVS, theologus Heidelbergensis, variis ingenii monumentis clarus, et nonnullis momentis in historia belli ciuilibus, quae superiori seculo Germaniam vastauit, memorabilis, de cuius vitae circumstantiis praeter alios videndi REIMMANNVS ° et FREHERVS †. Is enim rogatu duorum equitum Silesiacorum anno MDXCIII Lugduni Batauorum duos ethicorum libros edidit, in quibus arida Aristotelis deserta vitauit, et amoeniores campos eclectica libertate ingressus est. Is totum doctrinae morales ambitum duobus capitibus absoluit, quorum prius de vita recta, posterius de vita felici agit. Et in priori quidem tractatione finem hominis definiendo eiusque partes explicando, virtutem ad vitam rectam necessariam ita enarrat, ut

*Abrahamus
Scultetus ec-
lectice de
moribus
scribere co-
natus.*

excelluisse Montanum putat. Conf. STOLLIVS
Hist. lit. P. III. c. 1. §. 55. p. 613 seqq.
*) Conf. Menagiana T. I. p. 305.
c) Hist. Atheismi S. III. c. 5. §. 15 p. 404. add.
BVDDEVS Theol. de Atheismo c. 1. §. 25.

p) locis citatis.

†) l. c. p. 655.

g) Hist. lit. Germ. P. IV. p. 598.

r) Theatr. p. 424.

quae eius caussa sit procreans, quae pietatis, quae probitatis ratio, et quomodo, illa virtutes Deum respicientes absoluat, haec recte viuendi regulas tum erga nos ipsos, tum erga alios suppeditet, exponat: quo pacto plerasque virtutes indice, eo quem Stagirita dedit, longe pleniori describit, et eas quoque adducit, quas Peripatetici omittere solent, patientiam, parsimoniam, humilitatem, innocentiam, gratum animum, iustitiam propriam. Posteriori parte felicitatem gaudio animi, corporis sanitate, fama integritate, et vitae sustentatione absolui contendit. Ex quo intelligitur, eum officia simul cum virtutibus esse in ea tractatione complexum. Laudandus quoque in eo est, quod doctrinam moralem philosophicam cum Christiana comparauerit; quamuis multa deesse quae ad philosophiam moralem requiruntur, ob temporis illius conditionem non sit mirandum. Dignus itaque libellus visus est MARCO FRID. WENDELINO, cuius ductum in condendis *Philosophiae moralis commentariis* sequeretur. Qui si more Sculteti ab inutilibus quaestionibus abstinuisset, felicius hos passus secutus fuisse iudicari posset; quamuis diligentiae et lectionis multae laudem ei denegandam haud esse censeat cel. STOLLIVS ¹.

*Incrementa
philosophiae
moralis eccl-
asticae.*

§. IV. Aurora tamen haec modo fuit, diei instantis praenuntia, nondum enim plena lux exorta tum fuit: quam, si verum fatendum, illustrissimo Verulamio debemus, qui in morali quoque argumento desipere philosophos, et elegantiores veritates sequi in *Sermonibus fidelibus* bonae frugis plenis docuit. Cuius conatus et consilia cum supra in eius vita descripserimus, hoc loco actum non agemus. Non id volumus, ante Verulamium nihil in morali argumento nouum tentasse philosophos; illius enim contrarium innumerae tractationes morales testantur, quae relictæ sterili aretologia Peripatetica, alia via animum morum praeceptis instruere sategerunt. Quem campum ingressi sunt, qui apologis, (quibus fabulae Milesiae et Romanenses, quas vocant, addi possunt,) satyris, characteribus et notationibus, praeceptis et παραμύθεσι, aphorismis, gnomis, adagiis, apophthegmatibus, symbolis, emblematis, hieroglyphicis, aenigmatibus, inscriptionibus, paradigmatis aliisque, quae ad exotericam docendi rationem referri solent, methodi generibus emendationem voluntatis morumque formationem iuuare studuerunt. Quorum conamina cum erudita tractatione delineauerit, et cum veterum ea in re industria comparauerit doctissimus PASCHEVS ², eum ab illis legi velimus, qui haec pluribus nosse cupiunt, certi haud exiguam lucem eius lectionem in historia philosophiae moralis esse allaturam. Sed hoc nobis loco de iis potissimum sermo est, qui iusta methodo emendare philosophiam moralem sunt aggressi. Quorum tamen nomina hoc loco, vbi bibliothecam scriptorum philosophicorum non scribimus, excitare opus haud est, cum ex virorum praestantissimorum REIMMANNI, STRV-

VII,

¹) l. c. P. III. c. 1. §. 56. p. 619.

²) De variis modis tradendi moralia. Kilon. 1707. 4.

VII, STOLLII indicibus in libris notissimis suppediatas, nobis non momentibus, ea hauriri queant. Praeterea nos quoque in antecedente tractatione haud pauca, quae huc pertinent, iam delibauimus, et quae theosophici nonnulli in hoc argumento praestiterint, itemque Vayerius, Gassendus, Hobbesius, Thomafius, Buddeus, Geulincxius, Gundlingius, Rudigerus, aliique annotauimus, quae hoc loco repetenda sunt. Adhi his possent plures, si specialis ethicae historia enarranda esset, et imprimis memoranda merita sociorum portus regii, de doctrina morali, inter quos in hoc argumento maxime eminuit elegantissimus Nicollii " calamus. Sed haec prolixiora sunt, quam quae locum hic capiant. Non tacendum tamen, quod opportune monet cel. STOLLIVS *, VINCENTIVM PLACCIVM, qui ex celeberrimorum virorum Ioachimi Lungii (quem inter ecclesiasticos numerat LEIBNIZIVS *) Petri Lambecii, Michaelis Kurstenii, Io. Christophori Schraderi aliorumque disciplina, quam in Academiis, Helmstadiensi, Lipsiensi, Patauina hausit, ad philosophiae moralis professionem in gymnasio Hamburgensi processit, primum fuisse, qui ethicam systematicam ecclesiastico vultu habituque inter Germanos prodire iusserit. Quamuis enim a Peripateticis philosophiam didicerit, relicto tamen Aristotele in physici Cartesium secutus est, in argumento morali, dicis causa Aristotelem non plane ex scholis ethicis exterminans, ecclesiasticam methodum adhibuit. Visum autem viro doctissimo, medicorum filios imitandos esse, voluntatemque, quam aegram esse, et cui medicinam a philosophia morali parari sciebat, ita considerandam, vt explorata eius natura et facultatibus morbi detegerentur, et ad quem sanitatis gradum, quibusue remediis perducere possit, describeretur. Quae methodus medica non ignota quidem fuit veteribus, vt alibi iam a nobis notatum, est neglecta plane, donec Placcius eam haud infeliciter in vsum deduceret. Factum id edito *Typo accessionum moralium seu institutionum medicinae moralis desideratorum eius scientiae, cum primis vero praeceptorum emendandi semetipsum elementa pariter proponente, Hamburgi MDCLXXV*, qui liber vernacula quoque postea prodit. Quae medendi methodus cum valde commoda visa esset B. BVDDEO, eam in *Philosophiae practicae parte prima* sequendam esse statuit. Sed et aliis meditationibus moralem disciplinam iuuare Placcius satagit. Debemus enim ei

Philo-

u) Conf. BAYLER Diſt. T. III. art. Nicolle p. 501. qui eius tentamina moralia inter optimos libros numerat.

x) l. c. c. 4. §. 22. p. 677.

y) Epp. Vol. IV. p. 188. Patriam habuit Lubecam, 1587. Ramaeam logicam Giesſae docuit, et postea metaphysicam et mathemata: tum arti salutari se tradidit, Parauii med. D. creatus. Postea Rostochii et Helmstadii docens, is visus est, qui Gymnasio Hamburgensi Rector et Professor phy-

sicae et logicae praeficeretur, denatus 1657. m. Sept. Valde extollunt eius eruditionem et doctrinam, maxime in physici, viri docti vid. Leibniziana p. 414. et in Epistolis passim, BOECLER, Bibliogr. crit. p. 590. Parum placuit ei Aristoteles, licet diligenter eum legisset, conf. MORHOF. Polyhist. T. II. L. I. c. 9. p. 57. L. II. P. I. c. 12. p. 217. ecclesiasticae autem philosophatum fuisse ex eius doxoscopia physica patet, quam edidit MAR. FOGELIVS 1662. Conf. cel. A. SEELEN Athenae Lubecenses.

Philosophiae moralis plenioris fructum praecipuum, qui est eius ope philosophiam non sufficere beatitati solidae vlli constituendae, nedum acquirendae: reuelationem vero diuinam ei necessariam certisque signis, in sola religione Christiana deprehendendis, a falsa qualibet superstitione distinctam, non posse non existere, Helmstadii MDCLXXVII. Tacemus scripta moralia alia, partim edita, partim nondum vulgata, de quibus et vitae atque scriptorum Placcii historia consulendus est, qui *Biographiam eius theatro pseudonymorum et anonymorum* praemisit IO. ALB. FABRICIVS. Ceterum neque hoc praetermittendum, fuisse Placcium si non primum, certe inter primos, qui ethicam a iure naturae distinxerit, et suos cuique limites definiuerit. Factum id in *Accessionibus ethicae, iuris naturalis et rhetoricae ex triplici maiori systemate elaborato per vitam omnem et porro in dies elaborando excerptis*. Quin et methodum medicam ad *Iurisprudentiam naturalem, publicam, et priuatam* transfereudo, iuris naturae emendationem promouere studuit. In quo tamen faxo voluendo omnium lumina extinxerunt Hugo Grotius et Samuel Pufendorfius, qui duumiri cum insignibus accessionibus moralem doctrinam, quae de officiis et iure tractat, locupletauerint, digni omnino sunt, quorum paulo plenior enarretur philosophica historia.

Scriptores
historiae H.
Grotii.

§. V. Valde commendauit famam HUGONIS GROTHII et immortale eius nomen fecit singularis prorsus et praestantissima eruditio, qua meruit vniuersi orbis eruditi consensu inter principes viros doctos referri. Inde factum, vt a multis res ad eius historiam literariam pertinentes tangerentur. Et ipse quidem in *Apologetico* haud contemnendam eorum partem, quae ad ipsum pertinent, quaeque ob remonstrantium partes susceptas pertulit, enarravit^a, in *Epistolis* vero^b, quae pleraeque ad familiaria scriptae sunt, haud pauca tetigit, quae historiam vitae eius mire illustrare possunt. Ex his aliisque fontibus hauserunt narrationem suam anonymus in *vita Grotii*, IO. IAC. SCHVDTVS, in *vita Hugonis Grotii, succincte enarrata, variisque rerum memorabilium annotationibus illustrata*^c, P. BAYLE, in *vita Grotii Dictionario Critico* inserta; et postea scriptis Grotii quoque praefixa^d, et *Versioni* quoque *Germanicae libri de I. B. et P.* praemissa a SCHVZIO, tum scriptores historiae literariae FREHERVS^e, MEVRSIVS^f, BATTESIVS^g, WITTE^h, REIMMANNVSⁱ, NICERONIVS^k, CLARMVNDVS^l, vt eos taceamus, qui annales ecclesiasticos et ciuiles recentioris aetatis condiderunt, et Arminianae

z) BAYLE l. citando, POPE-BLOUNT. Conf. eel. auct. p. 995. Vindiciae Grotianae P. II. pag. 596. seqq.

a) Conf. Cat. bibl. Reimmann. p. 676.

b) Amstelod. 1687. 1700. fol. editis.

c) Francof. ad Moen. 1722. 8.

d) Vid. Nou. lit. Lips. Vol. I. p. 169.

e) In Theatro vir. cl. p. 1103.

f) In Athenis Batauis.

g) In Vitae selectis p. 240.

h) Memor. philos. p. 554.

i) Hist. lit. Germ. P. VI. p. 6.

k) Mem. de lit.

l) Vit. P. III. c. 12. addi his potest cel. IOACH. LANGVVS qui libro GROTHII de Satisfactione Christi reculo vitam eius quoque praefixit.

minianaë sectae historiam tetigerunt *. Maxime vero in accurate enarrandis rebus ad Grotium pertinentibus eminuit diligentia duorum virorum doctissimorum, Belgae et Germani. Et in Belgio quidem, doctissimus ex Remonstrantium coetu scriptor CASPAR BRAND vitam Grotii vernaculo sermone prolixè enarrare coepit, affectam ad finem perduxit, qui in eodem coetu doctoris munere functus est V. C. HADRIANVS CATTENBURGIUS, quae biographia ita viris doctis placuit, vt recuderetur †. Inter Germanos autem, anonymus quidam, vulgavit anno MDCCXXVII Delphis Batauorum, quod titulus quidem habet, *Hugonis Grotii, Belgarum phoenicis manes ab iniquis obrectationibus vindicatos, accedit scriptorum eius tam editorum, quam ineditorum conspectus triplex*. In quo eleganti libro historia Grotii accurate traditur, cunctaque ex monumentis fide dignis enarrantur, multa vero insperguntur, quae ad historiam temporis quo Grotius vixit, pertinent. Nec historia tantum Grotii in hoc commentario recensetur, sed character animi, librorum catalogus, eruditorum censurae, quaeque alia ad notitiam Grotii literariam facere possunt, pulchre et concinne exponuntur. Nos digitum potissimum ad ea intendemus, quae tractationi nostrae propria sunt, quaeque sufficere possunt, vt intelligamus, quid philosophia moralis Grotio debeat. Reliqua strictim, quantum scilicet ad noscendam eius vitae historiam erit necessarium, tangemus.

§. VI. Vitalem auram primo hausit illustris HVGO GROTIUS Delphis Batauorum in ipso Paschatos festo anno MDLXXXIII, parentibus satus Ioanne Grotio I. V. D. et consule eius ciuitatis, academiae Leidensis curatore, et comitibus Hohenloicis a consiliis, matre editus Alida ab Ouerfchin, familia ex utroque parente nobili ^m. Auus enim Grotiorum, id est magnorum, nomen primus familiae Cornetiorum, (hoc enim auitum nomen fuit) intulit, pater viris inter eruditos summis I. LIPSIUS ⁿ, IANO DOVSAE aliisque ob doctrinae laudem fuit commendatissimus. Admodum puer diuini, quod nactus erat ingenii specimina singularia prorsus et inuitata prodidit, quae comouere parentem, vt maxima industria illud coleret, omnemque in id curam conuerteret, vt mature disciplinarum elegantiorum cultura formaretur. Quam tanta auiditate puer admisit, tantaque felicitate praeceptis disciplinarum humanitatis se imbui passus est, vt nouem vix annos natus, elegantes versiculos faceret, quin tragoediam scribere aggrediretur, eaque pangendi carminis facilitas, et artis fingendi praestantia illi inesset, quae maximos in arte poetica viros, Vrbanum VIII. P. M. Danielem Heinsium, Dominicum Baudium, Ianum Doufam admiratores haberet ^o. Ita cum

H. Grotii
vita.

Z z z z 2

prae-

*) Add. LOVIS AVEKRY DE MAVRIER Memoires pour servir a l'histoire de Hollande. Obs. Hal. T. VII. p. 330. IO. FABRIC. Hist. bibl. suae T. I. p. 316. LE VASSOR Hist. Ludou. XIII. L. 12. alit.

†) Dordraci 1732. II. Vol. fol.
m) Stemmatis Grotiani tabulam exhibet Grotius vindicatus p. 3. feqq.
n) Vid. Cent. I. ep. misc. p. 22.
o) Exempla hsbes l. c. p. 9. feqq.

praematura feget messem omnium spe atque votis superiorem promitteret, ad augendas animi dotes et maturandam doctrinam praestantissimam adulescens nondum duodecennis in academiam Leidensem missus est. Quod artium et disciplinarum stadium magna alacritate ingressus, tanto ardore absoluerit studuit, ut in theologiae, iurisprudentiae, matheos aliarumque scientiarum cursu alios longissime anteuertet. Cumque in ea academia theologiam tum doceret Ioannes Vytenbogardus, cuius celeberrimum postea inter Remonstrantes nomen fuit, ei potissimum in discenda doctrina sacra adhaesit, indeque Arminii partibus fauere coepit ^p. Eruditionem philologicam autem, usus doctore illarum literarum magno Scaligero ita roborauit, ut quindecim annorum adulescens MARTIANVM CAPELLAM notis et obseruationibus suis illustratum, edere posset, ea ingenii felicitate usus, ut non tantum sui temporis criticis ex asse satisficeret, sed et libellus ad nostra tempora aetatem ferret ^q. Eodem aetatis anno, qui fuit aerae Christianae MDXCVIII, cum legato Batauo Ioanne Oldenbarneueeld in Galliam profectus, summos iurisprudentiae honores accepit, virisque doctis valde charus, ipsique regi Henrico magno acceptissimus fuit, qui gratiosum eum apud ipsum esse torque aureo testatus est ^r. Annis vero adhuc immaturus cum ingenii maturitate et iudicii atque doctrinae praestantia viros superaret, scilicet annorum XVII iuuenis aduocatus fisci cum salarii augmento constitutus, et anno MDXIII, aetatis XXX, reipublicae Roterodamensis syndicus et consiliarius, Eliae Oldenbarneueeldio successor datus est ^s. Quod munus grauissimum humeris quidem suis imponi passus est, ast ea conditione, ut pellere locoque moueri eum non liceret, eo quod turbas Arminianas iam tum satis praeuideret. Ediderat autem iam anno MDCIX libellum *de Mari libero* inque eo causam Batauorum defenderat ^t, libro quoque *de Antiquitatibus reipublicae Batauae* praeclare de patria meruerat. Dignus itaque visus est, qui litibus inter Britannos et foederati Belgii ciues de navigationibus Indicis hoc anno valde efferuescentibus componendis reipublicae nomine legatus ad magnae Britanniae regem mitteretur. Quam illustrem spartam ita in aula Iacobi I. ornauit, ut non modo commercii Indici iura ciuibus suis strenue vindicaret, sed et regis sapientissimi et viris doctis egregie fauentis beneuolentiam prorsus singularem consequeretur. Inque ista apud Britannos mora occasionem nactus est amicitiae familiaritatem cum Isaaco Casaubono ineundi. Redux ex Anglia Grotius patriae statum

p) Apologet. p. 29. Conf. Epp. Remonstrant. p. 340. seqq. ex quo loco constare potest, quanta familiaritate hoc theologo Grotius usus fuerit.

q) Conf. FABRIC. Bibl. Lat. T. III. c. 15. §. 4. p. 640.

r) Grot. vind. p. 18.

s) Ita vero assessor quoque ordinum Hollandiae, et postea foederatorum delegatorum factus est.

t) Respondit Grotio Io. SELDENVS, Grotio valde aemulus, in mari clauso, siue de dominio maris libris duobus, Lond. 1635. pro Grotio con-

tra hunc pugnantibus Theodoro Graswinckelio, Isaaco Pontano, aliisque, vid. Bibl. iur. imperant. c. 3. pol. 1. §. 3. 4. p. 233. Inter Lusitanos quoque NICOLAUS FERNATIUS ei opposuit, Mare non liberum, seu demonstrationem iuris Lusitanici ad Oceanum et commercium Indicum; quod tamen ineditum mansit, itemque SERAPHINVS DE FREITAS, de iusto imperio Lusitanorum Astatico aduersus Grotii Mare liberum, vid. STREVII Bibl. philos. c. 8. §. 10. Bibl. Grotiana in Grot. vind. p. 727.

statum profus immutatum et periculis plenum deprehendit. Cooperant enim latentes hactenus controuersiarum Arminianarum igniculi in apertam flammam indies magis erumpere; eo vero loco inque eo munere positus erat Grotius, quo huic incendio restinguendo subtrahere se non posset. Non est huius loci, acerbas lites et insignes turbas, quae non ecclesias modo sed rempublicam quoque Belgii foederati tum repleuerunt, et haud parum calamitatum excitarunt, enarrare, quaeque inter Remonstrantes siue Arminianos et Contra-Remonstrantes, siue Gomaristas eo tempore magnis animorum diffidiis et minime laetis ciuium tumultibus acta sunt exponere, ea enim ex annalibus ecclesiasticis illisque fontibus, quibus notitia Arminianismi nascentis et adulescentis enarrari solet, dicenda, et scripta BRANTII ^u, LIMBORCHII ^v, HALESII ^w, GROTTII ^x, itemque *Epistolae Remonstrantium*, quaeque contra illos eo tempore edita fuerunt, consulenda sunt ^y: sufficit enim ob narrationis seriem annotauisse, ita reipublicae rebus se immiscuisse turbas has ecclesiasticas, ut magni inde in ciuitate motus orirentur. Mauritius enim princeps, qui videbat plebem, maxime Gomari factioni acerbae et inquietae, adhaerere, has sibi partes eligendas firmandasque esse censuit, quod ita auctoritatem et potentiam suam mire sustentari posse intelligeret, Oldenbarneeldius autem, qui funestas has lites fore reipublicae praesenserat, temperandum feruorem Gomaristarum, et iuuandam causam Remonstrantium, conciliata tolerantia ratus, plurimum mouerat, ut violentia omnis abesset, pertraxeratque alios summos in ciuitate viros in has partes, ut cauteri, ne quid detrimenti respublica et libertas ciuium caperet, Arminii partes tuerentur. Eandem itaque rationem sibi tenendam esse ratus Grotius, consilia pacifica, et extinguendo incendio, quod iam iam mire ardebat, apta suggerere, iram tantis animis conceptam frangere, paci, tranquillitati libertati publicae adesse, et rempublicam a periculis, quae ex infelici hac controuersia imminabant, defendere omnibus viribus satagit. Magno id Grotii malo euenit, cui patriae libertatis amor libertatem patriamque abstulit. Valde irritauerat Grotius iam ante Gomarum impotentis animi virum scripto eleganti carmine in mortem Iacobi Arminii ^z. Mauritiū autem indignationem, partes Oldenbarneeldii secutus, meruerat. Qui princeps cum auctoritate sua praepotentes Belgii foederati ordines permouisset, ut factionem illam vi extinguere constituerent, rebus omnibus ad tumultum spectantibus, potentissima Arminianae partis capita capi, Oldenbarneeldio capitis sententiam dici, Grotio carceris ad dies vitae poenam irrogari, placuit, et Arminiana factio in synodo Dordracena valde oppressa est. Qua mire fracta, Olden-

Zz zz 3

barne-

u) In Vita Iac. Arminii cum notis I. L. Mos-
HEMII recusa Brunſu. 1725. 8.
v) In Historia vitae Simonis Episcopi, Amst.
1701. 8. edita, libro rarissimo.

w) In Historia conc. Dordrac. cum Obf. Mos-
HEMII, Hamb. 1724. 8. x) In Apologetico.
y) Acta publica huc pertinentia enarrat bibli.
Grot. l. c. p. 702. z) Vid. BRANT. l. c. p. 205.

barneueldius capite plexus, Grotio lis mota et iniquis rationibus promotus est. Quamuis autem et ordines Hollandiae se violentiae huic opponerent, et legatus Galliae Benedictus Auberius Maurerius regis sui nomine intercederet, euitare tamen sententiam Grotius non potuit, eo quod veniam deprecari, nullius sibi sceleris conscius detrectaret. In arcem itaque Lupensteniensem captiuus anno MDCXIX abductus, carceribus perpetuis damnatus est, bona fisco publico addicta sunt*. Multa et grauius in eo carcere contra ius fasque pertulit Grotius, et fortunae iniquitatem non sine graui calamitate sensit. Ast cum iustam sibi causam esse intelligeret, et tum pietatis tum philosophiae praeceptis pectus muniuisset, vere philosophum et Christianum in hac aduersitate se praestitit. Tempus enim non irae et vindictae cogitatione, sed cogitationibus piis et meditationibus sanctis, tum literarum studiis, in quibus iam tum egregie erat versatus, sefellit, cuius specimen dedit non modo *Eclogis Stobaeanis* † elegantiori Latino habitu donatus, sed et staminibus aurei libelli de veritate religionis Christianae tum inceptis. Cum enim ista rerum suarum aduersitate mire ad religionis Christianae praestantiam agnoscendam perduceretur, rem otio suo et argumenti diuinitate dignam reputauit, si eius veritatem demonstrare suscipere. Nobilissimum itaque argumentum primo versiculis Belgicis comprehendit, ut haberent nautae ad infidelium terras discedentes, quod et facile memoria tenerent, et ad capiendos infidelium animos feliciter adhiberent: postea vero cum Parisiis degeret, Latino carmine expressit, et tandem refectum, prosaque expressum ac annotationibus illustratum in vulgus exire passus est. Quae meditationes carcerales tanto omnium bene reipublicae Christianae cupientium applausu exceptae sunt, ut in Gallicam, Germanicam, Anglicam, Danicam, Suevicam, Belgicam, Graecam, Arabicam^a, Persicam, Indicam et Sinensem linguam conuerterentur. Cuius tamen praestantissimi libelli historiam prolixiorum hoc loco tradere non licet: unde rogamus lectorem ut ven. KOECHERI^b, cui elegantem praestantissimae tractationis editionem debemus, historiam huius libelli adeat, in qua cuncta pulchre prolixique enarrata sunt. His intentus totusque diuinorum oraculorum et philosophiae studiis immerfus dum de libertate tantum non desperat, prouidentia diuina de eius liberatione sollicita pietatem uxoris Mariae Reigersbergiae excitauit, ut ausu plus quam virili, et pietate aeternam nominis gloriam promittente, de liberando marito cogitaret. Postquam enim ultra sesquiannum in carceris squalore delituerat, agitatis consiliis variis, tandem

*) Historia carceris Grotiani discenda ex Apologetico, ЛУМВОРСКИО l. c. p. 116. Grotio vindicato P. I. p. 25. 128. seqq. 173. 193. ex epistolis Grotii aliisque l. c. laudatis.

†) Vid. Biblioth. Grot. l. c. p. 659.

a) Ex hac versione a РОССОСКИО facta enata Iacobo Sponio et Georgio Whelero, qui eam in

Oriente viderunt, occasio Grotium accusandi, quod ex Arabico libellum descripsisset. Conf. FABRIC. Syllab. de V. R. C. c. 30. p. 551. seqq.

b) In Anal. sive Diss. Epist. historiam libelli Grotiani de V. R. C. complectente conf. Grotian. bibl. p. 800. FABRIC. l. c. p. 549. Cat. Reimann. p. 1065. Hist. bibl. Fabric. P. I. p. 294.

tandem arcae, quae ad deportandam suppellectilem hactenus multoties adhibita fuerat, inclusus ab vxore, sicque ex carceris latibulis, velut librorum farrago quaedam exportatus, vxore in carcere remanente, Gorichemum vicinam delatus est, anno MDCXXI, XI. Cal. April. Vbi aperta arca prodiens Grotius induto coemeterii cuiusdam habitu apprehensaque manibus trulla oppido elabatur, et Valouicum primum in Brabantia, deinde Antwerpiam dilapsus est, quo tamen loco occultus quoque vixit^e. Dicitur fati non potest, quantum ex hac mirabili liberatione gaudium conceperint, non modo Arminianae factionis affectae, sed et viri passim docti, qui certatim et epistolis et carminibus disciplinarum fortunae gratulati sunt, quod tantum illis decus esset conseruatum, vt ex iis, quae luserunt in Grotium^d eiusque coniugem Erycius Puteanus, Caspar Barlaeus, Petrus Ianninus alique non sine iucunditate intelligi potest. Ita liberatus memorabili coniugis fide, quae maritum aegrotare finxerat, et in custodia remanserat, libera tamen postea non sine ingenti editi facinoris gloria dimissa est, commendatus a Maurerio Lutetiam per deuia tendit Grotius, postquam de diuina liberatione epistola ad Ordines Belgii foederati data perferipisset, et ne sic quoque ex amore patriae quicquam sibi decedere se passurum esse, significauisset. Lutetiam delatus de sede tuta sibi, vxori et liberis dispiciens, a cancellario regni Guilelmo du Vair ad regem perductus et ab eo beneuole exceptus et annuo donatio honoratus est. Nicolaus Peirescius autem, quem non Moecenatem modo, sed parentem eruditi tum nacti erant, in deuinciendo sibi Grotio beneficiis certauit: ipse insigni gaudio vxorem lectissimam liberosque et suppellectilem tandem recepit. In Gallia iam sede fixa ad pristina literarum studia se recepit, neque erga ciues suos atque patriam quicquam ex pietate studioque remissit, consilioque et auxilio administratorum quorundam regis vsus, eum pro partis oppressae auxilio et solatio est deprecatus. Id quod tamen tanta animi continentia fecit, vt dixisse feratur rex Galliae: mirari se virtutem hominis, qui tam male in patria habitus, non desineret tamen ei subditisque eius bene velle, immo quocunque etiam posset modo, benefacere. Et illi quidem, qui res foederati Belgii in aula regis curabant, nihil intentatum reliquere, quo infestum ei regis animum redderent: ast, et fati nota erat persecutio, quam Grotius perpeffus erat, et ita rem omnem edito *Apologetico*^e manifestam fecerat, vt, qui non omni rerum sensu destituebantur, facile intelligerent, quam iniquis modis ille habitus fuisset. Quamuis autem in Gallia securus latibulum inuenisset, non defuerunt tamen

c) Historiam liberationis suae ipse narrat in *Apologetico* c. 18. p. 302. cuncta eleganter enarrantur in *Grotio vindicato* p. 207.

d) Vid. *Epp. Remonstrantium* 387. seqq. pag. 653. seqq.

e) *Apologeticus* eorum, qui Hollandiae, West-

Frisiaeque et vicinis quibusdam nationibus ex legibus praefuerunt ante mutationem anni 1618. quo ea referuntur, quae aduersus H. Grotium et alios facta iudicatae fuerunt, Paris 1622. 8. et saepius. conf. *Bibl. Grot.* p. 714. seqq. Etiam Belgice liber prodiit, qui proceres Belgii foederati valde irritauit.

tamen, quae animum deprimerent. Nam et fama, quod veniam ordines Belgiae foederati deprecatus esset, eum mordebat, ad quam ne in carcere quidem, ut libertatem redimeret, induci potuerat; cui dicto Apologetico occurrere statuit, quod ita vulneravit partem aduersam, ut edicto publico vendi prohiberetur: et infidiati illi sunt aduersarii certatim, in id coniu-rantes, ut molestiis eum afficerent: et uxoris ac liberorum morbi in aere peregrino valde eum affligerunt, et congiarium regium, inuidorum calum-niis et Richelii cardinalis indignatione illi subtractum est, et synodus Charentonen-sis eum communione ecclesiae reformatae exclusit, eo quod Arminianos secutus Dordracenae synodi decretis subscribere noluisse. Ast qui carceris molestiam et infamiae publicae contemptum magna patientia tolerauerat, in his quoque ferendis non philosophum modo, sed Christia-num quoque se demonstravit, et legendo atque scribendo fortunae iniqui-tatem et vicissitudines leuauit, immo fregit. Tum enim uersiculos de V. R. C. Latinos fecit, et in aliis, quae ad philosophiam et elegantiores literas iuuandas spectabant, laboribus fuit diligentissimus.

*Historia li-
bri de iure
B. et P.*

§. VII. Et huic quidem morae immortale Grotii opus debemus, quod *de Iure belli et pacis* inscripsit, quodque aeternam auctori suo inter philosophos nominis gloriam peperit. Quod cum rationem nobis suppeditauerit, cur in historiae philosophicae theatrum Grotium comparere uoluerimus, paulo curatius enarrandum est ^f. Operis autem huius condendi auctorem et suaforem primum Grotius habuit Peirescium; qui cum uideret nobilissimum, quod de iure gentium praecipere debet, argumen-tum, incertissimis haecenus scholasticorum philosophorum nonnullorum disputationibus corruptum magis quam illustratum, a plerisque autem miro contemptu et ignorantia neglectum esse, nosset autem et eius dignitatem atque necessitatem, et lumina Grotii per uniuersae philosophiae angulos perreptantis; auctor ei extitit, ut derelictam ab aliis prouinciam occuparet, nobilissimam disciplinam ex puluere et squalore scholasticarum ineptiarum protraheret, controuersias ad ius naturae et gentium legibus ciuilibus non circumscriptum respicientes extricaret, et ita doctrinae moralis partem nobilissimam emendaret, augetet, uel, si dicendum, quod res est, restitueret, ciuiliu quaestionum autem fundamenta alia et meliora quam quae haecenus suppetebant, poneret ^g. Paruit tam salubri consilio Gro-tius, cumque et otio tum polleret et doctrina, Peirescius autem omnem, qua desiderabat supellectilem librariam suppeditaret, ad eiusmodi opus pariendum ingenii vires applicuit, tandemque laudatissimum librum, quem commendationis gratia maluit de iure belli et pacis, quam de iure naturae

^f) Conf. BORCLER. et BARBAVRAC. in pro-leg. ad h. l. BAYLE l. c. not. O. Obs. Hal. T. VII. Obs. 15. Obs. misc. T. I. p. 953. FABRICIUS Hist. bibl. suae T. IV. p. 125. et Scriptores historiae

I. N. Thomaeus, Buddeus, Ludouicus, Grotius vindicatus P. I. p. 266. seqq.

^g) Vid. GROTII Ep. ad Gallos Ep. LXXVII. p. 177.

et gentium inscribere, libertate vsus eclectica perfecit, et quodcunque in vasta scriptorum veterum et recentiorum lectione occurrerat, ad hoc argumentum spectans eleganti ordine iustaque methodo digessit. Egit autem in praestantissimo opere id potissimum Grotius, vt ius naturae, quatenus ad societatem ciuilem spectat, quae maiestate imperantium regitur, ex principiis purioribus et rectoribus, quam hucusque factum erat, deduceret, vnde non errant, qui in eo institutiones iuris naturae et gentium tradi asserunt, id enim ipse haud obscure significat ^b. *De iure belli et pacis* autem, suspendendae vino vendibili hederæ caussa appellauit, quod controuersias illustres, eas praecipue, quae de belli et pacis iure inter gentes integras earumque imperantes agitantur, simul tetigerit, ratus ita auidius a viris politicis et in republica administranda versantibus lectum iri. Toti autem, quod ingenio maximo exstruere coepit, aedificio fundamentum, quod a Stoicis transfumfit, supponit, societatis custodiam humano intellectui conuenientem, exque hoc principio morali iuris naturae praecepta deriuat, tum ab eo ius gentium distinguit, idque ex consensu omnium vel plerarumque ciuitatum hauriendum esse statuit, quamobrem officia naturalia ab iis, quae ex constituto peragi solent, distinguit. Et libro quidem primo de iuris origine disputans, quid ad legitimum bellum, quid ad imperium requiratur, quid sint subditi, disquirat, libro autem secundo explorat causas belli, quid res communes, quid propriae sint, quid ius sibi velit, itemque dominium, obligatio, pactum, contractus, foedus, iusiurandum, damnum, legatio. Libro tertio de eo quod in bello licet tractans, pacem simul et conuentiones belli considerat. Et haec quidem omnia ex principiis certis, et axiomatibus ab omnibus concessis, notionibusque et definitionibus iustis ita deducit, vt ex omni antiquitate testes adducat, et philosophorum consensum in partes vocet, inter quos primum quidem locum Aristoteli cedit, dolet autem inepta eius adoratione veritatem esse suppressam. Vnde animo se esse eclectico haud obscure prodit, factus inter alia: *se et hic et alibi veterum Christianorum sequi libertatem, qui in nullam sectam iurauerint, non quod eis assentirentur, qui nihil percipi posse dicebant, quo nihil est stultius; sed quod nullam esse sectam putarent, quae omne verum vidisset, et nullam, quae non aliquid ex vero: itaque veritatem sparsam per singulos per sectasque diffusam in corpus colligere, id vero existimauerint nihil esse aliud, quam vere Christianam tradere disciplinam.* Et eodem quoque animo affectus veteris ecclesiae doctores in partes vocat, quin et Scholasticos admittit, quibus ingenii sublimitatem concedit, eorumque modestiam laudat, et raro errare, vbi omnes consentiant, statuit, dolet autem, quod in infelicia tempora inciderint. Quae scripsit sine dubio vir re et nomine magnus, partim

p. 177. conf. GASSENDVS in Vita Peirescii L. IV. Opp. T. V. p. 294. f.

b) Vid. Prolegom. et Epist. ad Gallos 66. pag. 178.

partim quod a pueritia in eorum notitia esset versatus, partim quod crabrones eo tempore, quo periculosum id erat, irritare nollet. Cumque in Romano iure esset versatissimus, ex eo quoque tractationi suae lucem petit, et historiarum annales in partes vocat, quae causa est, cur lectorem liber eruditissimus postulet non nudius tertius in disciplinis versatum, sed veteris literaturae probe gnarum. Insigni vero plausu et approbatione doctissimorum virorum liber ille exceptus est, quorum laudes immortalis operis cum editores et commentatores eius, alique supra nominati, itemque POPE-BLOUNTIVS collegerint, eos lectorem consulere iubemus. Notamus tantum, ut de insigni pretio constet, quod ei positum est, ex fide BOECLERI ⁱ, „in plerisque aulis et curiis numerari viros dignatione generis, munerum meritorumque inter praefidia et ornamenta seculi praedicandos, qui huius operis abstrusas opes familiariter norint, eiusque doctrinam non capiant modo, sed ubi res poscat, inter instrumenta tractandae reipublicae expediant, denique obrectatores tam bonarum rerum in bonis viris, certe doctis, nunquam habendos esse, arbitrentur.“ Neque hoc tacendum, reges summosque principes insigni pretium nobilissimo operi posuisse. Lectum enim est studiose a duobus Sueciae regibus Gustavo Adolpho et Carolo Gustavo, illiusque iussu in Suevicam linguam est conuersum. Carolo Ludouico autem, electori Palatino, ita placuit, ut condendae nouae iuris naturae professionis in academia Heidelbergensi consilium inde caperet. Testes quoque esse possunt innumerae editiones, post primam Parisiensem anno MDCXXV, et eam anno sequente in Germania Francofurti ad Moenum repetitam excusae, quot lectores, etiam summae dignitatis viros liber habuerit. Hinc emendatum opus et annotationibus auctum iterata vice Grotius anno MDCXLII edidit, cui suas obseruationes postea adiecit Io. FRIDERICVS GRONOVIVS, emissas in vulgus anno MDCLXXX. Hoc autem seculo vir elegantissimae doctrinae Io. BARBAYRACIVS opus recognouit, cuncta ordine digessit, emendauit, sicque nitidam editionem anno MDCCXX exire iussit. Lectus autem et quaesitus tanta auiditate est commentarius hic iuris naturae et gentium, ut neceffe esset, eum in linguas Belgicam, Suevicam, Anglicam, Gallicam et Germanicam vertere ^k; et Gallicas quidem versiones duas orbis literatus accepit, vnam a COVRTINO ^l, alteram a BARBAYRACIO, qui obseruationes suas adiecit, et anno MDCCXXIV *Amstelodami* edidit; vtramque vero non inutiliter posse cum altera adhiberi, non nemo monuit ^m. Germanicam fecit SCHVZIVS, praefante CHRIST. THOMASIO, editam *Lipsiae* anno MDCCVII. Et hoc quidem incomparabili opere gloriam emendatae iurisprudentiae naturalis primam Grotius iure suo meruit: quamuis nec omnia, (ut in reformandis dogmatibus fieri solet, quae non nisi successiuis conatibus perficiuntur) sustulerit, et emendauerit, quae emendatione opus habebant, et haud paucos oblocutores

i) loc. cit.

k) Vid. Biblioth. Grot. I. c. p. 745.

l) Paris 1687. 4.

m) Biblioth. iuris imperant. c. I. pos. 2. §. 6. p. 15.

toreſ et aduerſarios habuerit. Et Romae quidem nigrum illi theta ab inquisitionis officio praefixum fuiſſe, nemo magnopere mirabitur; aſt inuentum fuiſſe iureconſultum Helmſtadienſem, qui errores enormes ſingulis ſe paginis oſtendere poſſe gloriatus eſt, et innumera reprehendiſſe commentatorum gregem, Grotio multis modis inferiore, contentumque fuiſſe librum proſus egregium, id ſane aequo lectori mirum certe iniquum videbitur. Quo commotus IOANNES ARNDIVS Roſtochii *Prodromum maioris operis de Hugone Grotio, a commentatoribus iuris belli et pacis aliisque immerito vapulante* n, exire in vulgus paſſus eſt. Non negamus tamen, extare in opere Grotiano naeuos quosdam, vt ſupra humanam conditionem eſt, in via ab aliis nondum calcata, vno operis conamine argumentum nouum et innumeris difficultatibus ſeptum, abſoluere et perficere. Vnde enata occaſio illuſtri THOMASIO °, in eo re-
 „prehendi, obſcuritatem, quae ſubinde interpretibus occaſionem de-
 „derit, multa cum cura in verborum Grotii ſenſum genuinum inquiren-
 „di: tum, quod ipſe Grotius in fundamentalem propoſitionem iuris natu-
 „rae non inquiſiuerit cum debita diligentia, ſed nimis ſuperficiarie hoc
 „thema tractauerit: forte, ne Scholaſticos irritaret. Saepe etiam nimis
 „ſollicitus fit, in conquirendis Graecorum et Latinorum Scriptorum testi-
 „moniis, dum aliquid iuris naturae vel gentium eſſe voluerit; nec legis
 „homonymiam ſuſtulerit, lumen vero reuelatum et naturale vbique fere
 „miſceat, ac in explicatione textuum ſcripturae, Rabbinorum et Socinia-
 „norum traditiones et interpretationes nimis aeſtinet, vnde occaſionem
 „ſumferint theologi, variis ſtriſturis doctrinam Grotii notandi. Tandem
 „quod ius gentium non debita diligentia expoſuerit, ſupponendo ſaltem,
 „ius gentium eſſe ſpeciem iuris voluntarii.“ Quae et alia, tum ab illo °,
 tum ab aliis viris doctis culpata, non tamen obſtant, quo minus pulcherrime de hac diſciplina iuris naturae, tum quidem in puluere et ſqualore iacente meruiſſe dici poſſit, et gloria vindicatae et emendatae iurisprudentiae naturalis, ei debeatur. Quanquam enim ante Grotium nonnulli fuerunt, qui de reſtituenda hac diſciplina, cuius partem olim tetigerant Stoici de officiis diſputantes, cogitarunt, quod praeter Scholaſticos nonnullos ° primus fere conatus eſt NICOLAUS HEMMINGIVS, edita *Apodictica metodo de lege naturae* °, decennio quoque ante Grotium BENEDICTVS WINCKLERVS, Soltquellendiſis, *Libros quinque principiorum iuris* edidit, in quorum primo de lege primo mouente ac gubernante, in ſecundo de iure primo et proprie dicto, in tertio de iure naturali, in quarto de iure gentium, in quinto de iure poſituo ſeu ciuili egit, obſeruatum tamen viris doctis, qui hiftoriam iuris naturalis

Aaa aa 2 enarra-

n) Conf. Hiſt. bibl. Fabric. P. IV. p. 124.

o) Hiſt. iur. natur. c. VI. §. 2. p. 69. conf. REIMMANN. I. c. p. 31.

p) Conf. Progr. Iurispr. diu. praefix. p. 76.

q) Conf. nominatos in Vind. Grot. P. II. p. 619.

r) Viteberg. 1562. BAYLE Dict. Tom. II. art. Hemmingius. STOLL. Hiſt. lit. P. III. c. 2. §. 4. p. 629.

enarrarunt, tentasse eos magis aliquid, quam perfecisse, et tam obscure et confuse in hoc argumento versatos esse, vt parum vel nihil plane ad restituendam vtilissimam disciplinam attulisse censendi sint. Hemmingius enim decalogum cum principiis iuris naturae confudit, Wincklerus in generalibus versatus Platonem quam rationem consulere maluit. Recte itaque reformationem et restitutionem iurisprudentiae naturalis Grotio deberi asserimus.

Commentatores et epitomatores operis Grotiani de I.B. et P.

§. VIII. Fecit operis noui praestantia et eruditio, vt philosophi pariter atque iureconsulti certatim illud sibi hodegi instar eligerent, secundum cuius ductum et iuentuti studia literarum aemulanti ius naturae traderent, et disciplinam nobilissimam commentariis illustrarent, et, quae diffusa et difficili tractatione Grotius disseruerat, in compendium mitterent. Hinc enatus magnus commentatorum et epitomatorum numerus, quos omnes hoc loco recensere, limitibus arctioribus constrictis non licet, disci autem ab historiae iuris naturalis enarratoribus, maxime vero a cel. BARBAYRACIO possunt, qui de singulis accurate iudicauit. Nobis illi tantum hoc loco memorandi sunt, qui nominis famam aliquam in eo argumento sunt consecuti. Primus autem, qui annotationes in Grotium scripsit, fuit IOANNES A FELDEN, iureconsultus Helmstadiensis, cuius alio quoque loco mentionem fecimus. Is cum insigni Peripateticae philosophiae cognitione gauderet, ferre autem non posset, Grotium, licet magnis encomiis Aristotelem cumulasset, ab eo in haud paucis discessisse, castigare Grotium, et ad disciplinam Peripateticam emendare constituit. Hunc enim sibi scopum in *Annotationibus in Grotium Amstelodami anno MDCLIII* editis constituit, quae stricturas et vindicias Aristotelicas continent. A cuius censura liberare Grotium voluit THEODORVS GRASWINCKELIUS, iureconsultus Delphicus editis *stricturis ad censuram Ioannis a Felden ad libros Grotii de iure belli et pacis*, ast inuita Minerua in eis vindiciis est versatus. Habebat enim aduersarium non philosophiae quidem eclecticae, ast disciplinae tamen Peripateticae exacte peritum, dubiisque serendis et disputationi acriori aptissimum, cuius ictus excipere et retundere satis Granswinckelius non nouerat, unde Feldenius in iterata scripti sui editione, qui responsiones ad stricturas Graswinckelii inseruit, ita eum depexum dedit, vt respondere amplius nollet. Post hunc Frater Hugonis, GVILELMVS GROTIVS prodiit, qui *Enchiridion de principiis iuris naturae* edidit, aliquoties recusum, qui tamen ideo scripsisse iudicari potest, vt constaret, quid inter vtrumque fratrem recti et sinistri, docti et vulgaris atque inepti interfit, adeo fra-

s) Conf. BETERI Notit. auct. iurid. Spec. I. n. 2. THOMAS. l. c. p. 68.
t) In Praef. Grot. vindic. p. 626. Bibl. Grot. p. 749. Bibl. iuris imp. l. c. Io. GROENINGII Bibl. iur. gent. Europ. p. 231.

u) Conf. de eo bibl. iuris imperant. t. I. pos. 3. §. 1. 2. p. 16. x) Lugd. Bat. 1654. 12.
y) Ienae 1663. 12. Conf. Grot. vind. P. II. p. 631. THOMAS. l. c. p. 70. Bibl. iur. imper. l. c. p. 17.
z) Hag. Com. 1667. Ienae 1669.

tris elegantiam et doctrinam non attigit. Meliori fortuna hoc stadium ingressus est Io. HENRICVS BOECLERVS, is cum primus esset, qui in Academiis Grotii librum praelegere iuuentuti coepisset, licet haud leui inuidia professorum academiae Argentoratensis ideo premeretur^a; commentationes suas tandem cum viris doctis communicare statuit. Prodiit itaque *Commentarius eius ad Grotium Argentorati anno MDCLXIII*, saepius postea recusus. Qui Grotii commentator, cum vltra nugas Scholasticorum sapere, raro eius aetatis exemplo auderet, doctrinae autem philologicae elegantia emineret, et in Graecorum atque Latinorum auctorum lectione esset versatissimus, non illotis manibus ad haec sacra tractanda accessisse tum visus est, licet caput tantum septimum *Libri secundi* commentando attigisset: valdeque se viris doctis; maxime illustrissimo Boineburgio, qui ad hunc laborem suscipiendum cum Forstnero eum ex-tauerat, commendauit. Insurrexit tamen postea in eum ficto Sarcasmii nomine SAMVEL SCHVRZFLEISCHIVS, qui primo quidem stili elegantiam et historiarum, praecipue Romanarum notitiam, et antiquitatum studium in eo laudauit, sed magis ex commentariis, quam ex ingenio sapere, frigide de rebus moralibus scribere, iuris naturalis et gentium controuersias perplexae definire, ac dubitanter decidere obseruauit: postea vero, cum censuram hanc aegre Boeclerus tulisset, stili quoque asperitatem, orationis tumorem et inaequalitatem, antiquitatum Germanicarum ignorantiam, iudicium frigidum, praeeptis, ieiunum, loquentiae plurimum, sapientiae parum, hiatus, compilationes, et in iure publico infantiam iracundo ei calamo obiecit. Quae licet negari pertinaciter nequeant, parcius tamen exprobrari poterant, nisi Boeclerus acre et praefertim Schurzfleischii ingenium prouocauisset. Nempe imparatus erat Boeclerus a philosophiae et iuris prudentiae cognitione intimiore, et in philologia profana tantum excellebat; mirum itaque haud est, impares huic oneri ferendo humeros illum supposuisse. His autem praefidiis rite instructus, ad scribendas in Grotii *librum de I. B. et P. Animaduersiones*^b accessit CASPAR ZIEGLERVS, Ictus Vitebergensis, vir suae aetatis longe doctissimus. Is breuibus quidem annotationibus multam tamen lucem libro Grotiano obscuro in haud paucis et difficili intulit, et modeste multa, praefertim quae ad doctrinam sacram pertinent, reprehendit, emendauitque: vnde factum, vt haud pauci animaduersiones has Zieglerianas laudarent commendarentque: Displicuit autem Boeclerianae disciplinae alumnis, praefertim SCHVRZFLEISCHIO Zieglerum Boeclero, neruosa scribendi breuitate, insigni et prope admirabili diuinarum humanarumque rerum notitia, vnde non frigide modo ea, quae in theologicis annotauit Zieglerus laudarunt, sed intra paucos dies talia a

Aaa aa 3 medio-

a) Multis id narrat THOMAS, l. c. p. 72. Specim. iurisp. iud. c. 6. §. 4. p. 62. Bibl. iur. imp. p. 18. Grot. vindic. P. II. p. 627.

b) Viteb. 1666. 8.

c) THOMAS, l. c. p. 76.

mediocri eruditionis homine scribi posse iudicarunt, eo quod antiquae literaturae supellectilem a Zieglero perspicuitati litanti, non afferri viderent. Qui licet exasciatam se operam praestitisse ipse non gloriaretur, ostendit tamen, quid facere potuisset, si secundis curis praemeditata perficere potuisset. Effecit autem istis annotationibus Zieglerus, ut ordinis iureconsultorum apud Vitebergenses membra, aequius de iure naturae cogitare inciperent, quibus ideo Moralistarum nomen haesisse obseruat CHR. THOMASIVS ^d. Tertius his ex iurisperitorum numero accessit vir illustris HENRICVS DE HENNINGES; tum quidem adhuc iuuenis, postea vero summis in aula Berolinensi muneribus admotus. Is enim lecto aliquoties opere Grotiano, *Observationes politicas et morales*, tentandi ingenii causa adiecit, easque postea Solisbaci anno MDCLXXIII exire in publicum passus est. *Inueniri in iis*, pronuntiat THOMASIVS ^e *quemlibet, ab affectu vacuum, quae multum faciunt ad intelligendum aut etiam emendandum Grotium, et quae variam viri lectionem, diligentiam et iudicium spirent, ut vix concipere liceat, quomodo illo tempore iuuenis, qui Ienae et Altdorffii, ubi tum Icti iurisprudentiam naturalem negligebant, studiis incubuerat, ad lectionem optimorum auctorum et iudicium ferendum de sententiis communiter receptis, et auctoritate famigeratissimorum Ictorum munitis peruenire potuerit.* At hoc non obstante non neglectus modo liber est, quamuis libere satis, nec sine stili acrimonia quadam a receptis sententiis, discederet, sed fuerunt quoque ^f, qui iudicarent, *in philosophia morali non videri admodum fuisse versatum, indeque titubanter illos attingere locos, qui explicandi essent e philosophia practica, et ubi digressionem facere possit, id non intermittere, quaestionesque politicas infercire, quibus opus haud sit, annotationes eius nihil habere utilitatis, tractare etiam multa aliena et ad interpretationem Grotii nihil facientia, et voluisse sua dicta velut oracula venditare.* In quo virorum doctorum dissensu arbitrii partes lectori relinquimus, id modo monentes, iuuenem has annotationes scripsisse, at ingenio praeclaro et ad res magnas nato praeditum. Adici his possit IO. ADAM OSIANDER, theologus Tubingensis, qui et ipse *Observationes in Grotium* ^g edidit, nisi is hunc sibi scopum constitisset, ut Scholasticorum placita contra Grotium vindicaret, et theologiae puritatem a Grotio interdum turbatam assereret. Inde factum, ut in illo Scholasticum ageret, in hoc Zieglerum plerumque sequeretur. Ex quo de meritis eius in iurisprudentiam naturalem, quam etiam edito *Typo legis naturalis contra Hobbesium* ^h ornare studuit, statuendum, et quid in eo excusari possit, dispiciendum est. Addi his potest haud exigua caterua commentatorum, inter quos innotuerunt nomina Ioannis Georgii Simonis, Ioannis Tesmari, Valentini Velthemii, Vlrici Obrechtii, God. Spinaei, Io. Wolfgangi Jaegeri, Christfridi Waechterli, Cyriaci Lentuli,

d) l. c.

g) Tub, 1671.

e) l. c. p. 77.

h) Tub, 1673.

f) Vind. Grot. p. 634. Bibl. iur. imp. f. 5. p. 18.

Iusti Christophori Boehmeri, et qui omnium prolixissimus fuit Gerardi van der Muelen, de quibus tamen prolixiora cupientibus historiae iuris naturalis, vel etiam Grotianae scriptores adeundi sunt. Inter epitomatores Grotii autem eminent Io. GEORGII KVLPIIIⁱ, Io. REINHARDI VITRIARII^k, Io. SCHEFFERI^l, scripta, vt tabulas a Io. PAVLINO OLIVEKRANZIO in hoc opus de I. B. et P. confectas taceamus^m.

§. IX. Patet ex haecenus dictis, quid philosophia moralis Grotio debeatur, et quae noua ab eius aetate et labore ab eo suscepto periodus iurisprudentiae naturalis inchoanda sit. Nisi enim Grotius viam aperuisset, non haberemus forte, quod Pufendorfio, Thomasio reliquisque iuris naturalis restauratoribus deberemus. Iam ad eius historiam redeundum, et quo pacto reliquum vitae curriculum absoluerit, paucis enarrandum est. Nempe coegerunt fata, et inimicitiae in Belgio foederato durantes, quibus Remonstrantium partes mire premebantur, Grotium vndecim annorum moram in Gallia facere, quo tempore maximorum in republica viro- rum fauore et amicitia vsus est, qui eius in iurisprudentia rebusque ge- rendis experientiam haud raro in consilium vocauerunt. Sed et ipsi Arau- sionensium principi Henrico acceptissimus, virisque eruditionis gloria ce- leberrimis familiaris et longe gratissimus fuit, id quod ex *Epistolis ad Gal- los* constat; in quibus leguntur nomina, Iacobi Augusti Thuani, Nicolai Fabri, Petri Ianini, Beniamini Auberii Maurerii, Ioannis Hotmanni, Vil- lerii, Puteanorum fratrum, Nicolai Peirescii, Guilelmi Vairii, Claudii Sarraui, Hieronymi Bignonii, Petri Gassendi, Io. Cordesii, Ludouici Cap- pelli, Claudii Salmasii aliorumque. Quorum vel conuersatione vel com- mercio literario plurimum recreatus longiorem sine dubio in eo regno mor- am fecisset, nisi congiarium, quod a rege haecenus acceperat, anno MDCXXXI a cardinale Richelio ei iterum fuisset subtractum, vt supra iam monuimus. Cepit ideo consilium reuertendi in patriam, quam licet haecenus ingratam esset expertus, odia tamen et persecutiones, quas nil tale meritis haecenus pertulerat, eius amorem extinguere non potuerunt. Praeterea spem alebat fore, vt principe Arausionensium Henrico Friderico, summae rerum praefecto, qui ipsi amplissime fauebat, mitiora fata subire possit. Vxor quoque patriae desiderio vehementer eum instigabat. Media igitur hieme anni MDCXXXI Amstelodamum cum familia successit; quo loco expertus est, non carere se quidem Roterodami, Delphis et Amste- lodami amicis et fautoribus, at potentiores tamen maioremque esse ad- uersariorum numerum. Quibus non quiescentibus omnemque la- pidem mouentibus perpetuo exilio multatus patria excedere iussus est, non dissentiente ob rationes ciuiles principe, certe non impe- diente. Ita patria eiectus, cum nosset Suecos eius ministerium cu- pere, Hamburgum se contulit, hospitem ibi nactus mercatorem quendam

*Reliqua vi-
tae Grotia-
nae.*

i) In Collegio Grotiano.

l) In Grotio enucleato.

k) In Instit. I. N. et G. ad methodum H. G.

m) Conf. Stoll. l. c. P. III. c. 2. §. 6. p. 631.

Hal. 1695. g.

quendam haud illiteratum. Qua in vrbe exilium ei leuauit et loci amoenitas atque frequentia, et popularium suorum veterum atque nouorum turba, qua circumfluebat. Mansit itaque in ea vrbe vsque ad mensem Maium anni MDCXXXIV, tanta animi tranquillitate, vt cum semel iterumque ad munia splendida obeunda a rege Daniae, duce Holsatiae, rege Poloniarum, et rege Hispaniae inuitatus esset, dubitaret, annon toties fortunae reflantis procellis iactato tutius esset, in hoc portu latentem quiescere? certe diu deliberandum sibi esse vidit de eo, quod semel tantum statui posse nouerat. Tandem vt certam familiae sedem deligeret, destinatus iam olim a Sueonum rege Gustauo Adolpho legationis obeundae muneri, eo quod mirifice illi opus de I. B. et P. placuisset, quod ob mortem regis successum tum non habuit, regni cancellario Oxenstiernae vocanti paruit, et legati vices ad regem Galliae regni Suecici nomine subiit. Quo axiomate auctus cum anno MDCXXXV, Lutetiam venisset, ingratus eius aduentus, summo rerum ministro Richelio cardinali fuit, qui, incassum tamen loco isto eum pellere conatus est. Omnem enim diligentiam atque fidem adhibuit Grotius, vt eo tempore, quo Galli Suecique praecipui factorum publicorum arbitri habebantur, in maximi momenti rebus vtilissimum se atque commodissimum Sueciae regno praestaret. De quo tamen, cum ad nostrum institutum id non pertineat, plura non addemus, sed commentarios publicos historiae ciuilis eius aetatis praecipue quos PVEENDORFIVS scripsit, lectorem consulere iubemus. Neque tamen ita publicis negotiis occupatus, Musarum consuetudini se subtraxit, sed virorum eruditione summorum confortio, commercioque literario, lectioni porro, et elaborationi scriptorum exasciatorum, quae aetatem tulerunt, et gloriae aeternitatem consecuta sunt, otia sua tribuit. Debemus enim huic apud Gallos morae Grotii secundae, praestantissimos libros, quorum catalogum elegantissimus *Vindiciarum Grotianarum* auctor suppeditat. Inter quos sunt imprimis eruditissimi Commentarii in Scripturam sacram, in quibus licet a typo sanorum verborum discessisse haud raro iudicatus sit, virilem tamen eruditionem in interpretatione veterum scriptorum ad miraculum versatam prodidit. Quae vero omnia hoc loco, vbi historiam literariam non scribimus, omittenda, et alibi enarranda sunt. Ast ita museo magis, quam aulae curiaeque se tradere, et negotia publica negligentius tractare videri coepit, id quod ex epistolis, de rebus ad rempublicam pertinentibus, pauca quae momentum habebant, ad senatores regni et imprimis ad cancellarium referentibus haud obscure constabat. Ex eo enim satis colligi poterat, legatum viuentium commercio sese subtraxisse, integrosque dies, et noctium partem quandam libris scribendis impendere. Id quod ipse haud obscure praefagiuit, scribens ad Guilelmum Luffonium, curiae monetariae apud Parisienses praesidem primum: *Suecici regni cancellarium*

n) In Bibliotheca Grotiana, in fine adiecta.

cellarium se in umbra literaria delitescens in lucem resque magnas velle protrahere, se vero nihil magis metuere, quam ne opera sua tanti viri conceptae de se spei minus respondeat. Oxenstierna itaque alium in Galliam mittebat, qui aulae negotiis susceptis, nihil cum Grotio communicavit, contemtimque eum habuit. Quam indignitatem, cum Grotius legati axiomatico ornatus pati amplius non posset, missionem honestam petiit, et haud difficulter obtinuit, reuocatus in Sueciam, a Christina, quae iam sceptrum paternum capeffere coeperat; ut rationem administrationis redderet, quamvis clementer illa sibi operam eius placere, declararet. Rediturus itaque in Sueciam, et per Hollandiam iter faciens praefectus Roterodami sedes inuifit, plaudentibus amicis inimicis freudentibus, et incassum laborantibus, ut transitus per Belgium foederatum illi interdiceretur. Tum Hamburgi, Lubecae, Vismariae, honorifice exceptus et ab architalasso Sueciae, Vrangelio comite Holmiam in nauis bellica deductus est. Ibi expositis reginae legationis suae rationibus, missionem denuo honestis precibus orauit, probe gnarus, multos se in ea aula inimicos habere, forte otii quoque literarii, quam lucis aulicae, tum quidem amantior. Fuerunt autem quidam, qui apud reginam minus eum gratiosum fuisse, contenderunt. Nihil tamen huius ex reginae voluntate Grotio declarata apparuit; collaudatus enim a regina impense duodecim mille imperialibus * donatus est. Quod non potuit non iucundissimum Grotio euenire, cum et valetudinis decreta in aere grauiori et coelo inclementiore sentiret, et magno desiderio teneretur, suos visendi. Soluit itaque ex portu Dalerensi Lubecam transfretaturus; ast tempestate subito oborta misere in mari iactatus et naufragio proximus ad oram Cassubiae in Pomerania vltiori reiectus est. Ibi rustico, quod aegre nactus erat, vehiculo, animo non minus quam corpore aeger, per ventos et imbres, continuato per octiduum itinere, cum viribus deficeret, Rostochium peruenit, et viribus exhaustus lecto affixus est. Aduocatus medicus ex spiritibus aegri corporis fractis summum imminere periculum ostendit, et sudore frigido instante, actum esse de vita pronuntiauit. Grotius itaque, qui maximum vitae momentum adesse videbat, praesentiam Ioannis Quistorpii, qui tunc cathedram theologicam in ea academia ornabat, et ecclesiae praeerat, expetiit. Qui cum illico comparuisset, de quaerenda peccatorum remissione per Dei filium, Iesum Christum apud Deum patrem serio Grotium cohortatus, ad preces se conuertit, Grotio submissa voce complicatis manibus illum verba praeceuntem sequente, et filio Dei Θεω-
 θεωπον animam commendante, nec multo post eam placide efflante, anno aetatis LXII, Christi MDCXLV, XV Cal. Septembr. Et varii quidem de morte eius rumusculi disseminati sunt †, parum memoriae
 Grotia-

*) Hoc de moneta Sueciae cuprea intelligendum est.

†) Vid. Menagiana T. I. p. 409. T. II. p. 322. Vind. Grot. p. 493. 503.

Grotianae honorifici, eo quod de religione eius haud pauci minus beneuole sentirent. Quamuis enim reformatae ecclesiae communionem esset secutus, Arminii partibus licet fauentissimus, Socinianis tamen, quos prius edito egregio libro *de Satisfactione Christi* fortiter prostrauerat, in commentariis biblicis frigidam suffundere uoluisse, uidebatur. Accedebat, quod ecclesia Carentonenfis in Gallia eum admittere noluerat, ipse quoque Petauio familiariter vsus in suspicionem uenerat, non abhorruisse ab ecclesiae Romanae confessione amplectenda; quodque pro tolerandis dissentientium sectis, edito *Voto pro pace ecclesiastica*, scripserat, ob quod cum Andrea Riuetio litem aluit. Nec negari potest, Grotium non in philosophia modo, sed quoque in religionis negotio eclectice fuisse uersatum, quamuis Lutetiae ecclesiam domesticam Reformatorum sacris adiectam fouisset. Et hinc factum, ut mox Pontificiis fauisse, mox Socinianis iuuisse, mox atheis se beneuolum praebuisse, hic inde narraretur, et fabellae atque rumusculi inanes de fine vitae eius disseminarentur. Qui tamen ex una *Epistola Quistorpii ad Calouium* °, ut plerique uolunt, scripta de ultimis Grotii horis, eueri possunt, cum is morienti Grotio adfuerit, et testis minime suspectus sit; is enim Grotium, et peccatorem se publicanum esse, et in solo Christo omnem spem suam habere repositam, factum esse sicque decessisse testatus est. Cadauer medicis traditum; intestina lebeti aeneo imposta et in templo primario loco honoratissimo condita sunt, cadauer Delphis maiorum tumulis illatum est, et qui uiuus exul patria uixerat, defunctus in patriae telluris gremio, cessante inuidia, quietem inuenit, relictis filiis tribus, filia unica, famaue immortalis, quae etiam numis post mortem fuit conseruata.

Charactere
Grotii.

§. X. Fuit Grotius forma corporis satis eleganti et uenusta, animo supra communem hominum conditionem diuinis ingenii dotibus emergente. Intellectus acies tanta ei adfuit, ut in intimos ueritatis recessus, accurata ratiocinationis serie plerumque penetraret, vis imaginationis tanta tamque amoena, ut elegantissime tum prosa tum ligata oratione scriberet, et incomparabilem dicendi uirtutem ostenderet. Amplissimae autem doctrinae copia omnes fere scientiarum partes ita attigerat, ut cunctas non modo perfunctorie teneret, sed vim earum totam possideret. Linguis vsus est praeter uernaculam Anglicam, Gallicam, Etruscam, cum autem Latinae, Graecaeque et orientalium linguarum vsu sibi comparauerat, quo aliis exemplum commendari posset. Nihilque magis admirationem mereri aptum est, quam quod ab ineunte aetate per totam fere uitam negotiis reipublicae, implicatus, lectionem tamen immensam in ueterum et recentiorum scriptorum libris uersatam possederit, quae non rudem illi indigestamque molem suppeditauit, sed elegantissimae et recti vsus doctrinae materiam largissime exhibuit. Adiuuabat eum in his memoria

°) Epist. Remonstrant. p. m. 823. ed. rec. Vindic. Grot. P. II. p. 482. seqq.

moria fidissima, vt, quae semel legisset, eorum haud facile obliuisceretur. Tantam autem in studiorum contentione diligentiam adhibuit, vt ferream patientiam corpusque laboribus vix exhauriendum habuisse, suspicari quis possit. Praeterea eloquentiae, viribus instructus, perspicue et supra modum nitide atque castigate dicere scribereque consuevit, vnde euenit, vt quae Latina edidit, veterum elegantiam et castitatem mira arte referrent. His multorum tandem annorum exercitatio, in maximi momenti negotiis versata accessit, vnde amplissima illi experientia enata est. Mirandum itaque haud est, phoenicem Belgicum ob rarissimas ingenii diuini dotes eum appellatum, et inter illustrissima sui aevi sidera in coelo literario connumeratum, ab omnium regionum viris doctis vero velut commune oraculum aliquod fuisse consultum. His ingenii diuitis accesserunt virtutes animi praeclarissimae, et nunquam satis laudandae, humanitas et beneuolentia erga quoscumque, animus vindictae cupiditate superior, et in ingrati patriam ad vltimos vsque vitae anhelitus pius: tum inferuendi promptitudo, continentia animi a sorditie et *αισχροκεεδια* longissime remoti, tandem laudabilis zelus pro veritate religionis Christianae et pace ecclesiae. Quae omnia cum in Grotio manifestissimis speciminibus emicuerint, talia sunt, vt non nomine magis, quam re Magnum fuisse concedendum sit. Sunt tamen, qui eum reprehendunt, quod ciuilibus negotiis studia priuata et eruditionis cultum praeferendo, negligentius, quam par erat, in hac arena versatus sit, senio autem propior, diffidere amicis coeperit, incertus quoque in eligenda inter Christianos dissentientes sententia haeserit. De quibus, si vera sunt, moderate tamen iudicare, et humanae fragilitatis recordari fas est; cum magnis quoque et pulcherrimis corporibus naeui sui insint. Illud certissimum esse, nemo inficias ibitur, immortalibus meritis philosophantium choros sibi deuinxisse Grotium, quod disciplinam, ad tuendam societatis humanae felicitatem tot nominibus necessariam, et rerumpublicarum saluti destinatam, turpiterque tamen prius neglectam et contemtam insignibus conatibus in lucem protraxerit, iisque luminibus instruxerit, vt in vnius seculi decursu plus in ea praestare philosophi potuerint, quam per omnem orbis viuientis et philosophantis aetatem, non modo factum haud est, sed et fieri nequiuit. Quibus forte careremus, nisi Grotio vsa esset diuina prouidentia, ad id iter recludendum, quod post eum tot praestantissimi viri, magna felicitate ingressi sunt, coepta a Grotio feliciter perficientes.

§. XI. Nempe excitauit exemplum Grotii tanta felicitate in iurisprudentia naturali colenda versati viros alios, doctrinae laude non minus fulgentes, vt paria audere, et de hac gloria certare cum Grotio, vel eius quoque vestigia sequi auderent. Et prius quidem insigni eruditionis apparatu aggressus est IOANNES SELDENVS, magnum olim Angliae

*Ioannes
Seldenus.*

Bbb bb 2

orna-

ornamentum. Natus ^p ille est Salvingtoni in Suffexiae prouincia, VI cal. Ian. anni MDLXXXVII. Is cum praeclaris ingenii a natura concessi dotibus frueretur, in academia Oxoniensi, iurisprudentiae, philosophiae et antiquitatum, maxime orientalium studiis tanta industria, tantisque eruditionis stupendae profectibus se tradidit, vt inuidendum magni dictatoris doctrinae nationis Anglicae nomen consequeretur. Valde autem iuris Anglicani notitiam tenuit, cumque eloquentia valeret, magna eius in iudiciis auctoritas fuit. Ad *Historiam decimarum* praefatus ita clerum Anglicanum in se irritauit, vt coram iudicio delegatorum agnoscere culpam coactus sit, id quod implacabili eum odio in ordinem ecclesiasticum armavit. Vtebatur enim magna sentiendi dicendique libertate, maxime in comitiis procerum regni, qua anno MDCXVIII carceris animaduersionem meruit. Doctrinae autem incomparabilis praestantia, iudicio acerrimo iuncta, maximis eum regni muneribus admoit; anno MDCXLIII enim tabularii regni, quod in arce Londinensi est, summa ei cura et biennio post, rerum maritimarum cognitio demandata est. Vnde opibus affluens librorum, etiam msc. copiam sibi praefantissimam et abundantissimam comparauit, maiorem eruditionis partem autem in philologiae orientalis studio demonstrauit, in cuius monumentis ad miraculum erat versatus. Cuius specimina per ciuiatem eruditam immortalis gloria conspicua sunt, *liber de diis Syris, origines ecclesiae Alexandrinae; marmora Arundelliana, libri de successionibus in bona defuncti, et de successione in pontificatu secundum leges Hebraeorum: vxor Hebraea, siue de nuptiis et diuortiiis; de anno ciuili et calendario Iudaico*, quae maximis laudibus cumulare viri docti solent ^q. Quibus ingenii monumentis, iuuantisque etiam aliorum studiis ^r, intentus prid. cal. Dec. anno MDCLIV mortalium fato concessit. Locum autem hic maxime postulat ob *Ius naturae et gentium secundum disciplinam Hebraeorum*; de quo dubium non est, quin gloriae Grotii aemulus hoc argumentum tractandum elegerit. In eo septem praecepta Noachitica, quibus nihil celebrius est in historia iuris Iudaici, fundamenti loco elegit, et ad ea omnia retulit, quae uasta et exercitata in orientalium scriptis lectio illi suppeditabat adeo, vt nimia literaturae orientalis copia grauata tractatio, systema illud quod de iure naturae sibi auctor construxerat, recondat magis, quam in apicum producat. Id quod permouit B. IO. FR. BVDDEVM, vt omis-
sis iis, quae ex abundantissimae eruditionis penu ad hoc argumentum illustrandum auctor attulerat, *Synopsin iuris naturae et gentium iuxta disciplinam Hebraeorum ex Seldeno extractam* ederet, repetita vice cum
VITRIARI *Institutionibus iuris naturae et gentium* ^s editam. Et copiam

p) Viram illustris viri Operibus eius anno 1726. inuicem editis praefixit DAVID. WILKINSIVS, conf. Act. Erud. 1726. Nou. art. 1.
q) Conf. POFF-BLOUNT. Conf. cel. audt. pag. 990. seq. Bibl. iur. imp. c. 1. pof. VII. p. 66.

r) Pocockio haud exiguum partem Msc. Arabicorum tradidit, quae is edidit, de quo praef. eius in EUTYCHII Annales meretur conferri.
s) Halae Sax. 1695. 8. 1701. Lugd. Bat. 1705. 8. Francof. 1717. 8.

piam quidem lectionis atque antiquitatum Iudaicarum de hoc argumento collectarum laude sua dignam et prorsus in hoc libro admirabilem esse, eruditi tantum non omnes confessi sunt, doluerunt autem, quod de iure naturali ad vniuersum humanum genus spectante disputaturus, ad traditiones Hebraeorum parum philosophice confugere, quam rem ex domesticis principiis haurire maluerit. „Recteque obseruatum SAMVELI PVFENDORFIO^{t)}, opus hoc cetera eruditissimum et quantiuis pretii vocanti, obstare momenta haud pauca, cur attemperati ad captum omnium populorum systematis in iure naturali vicem subire nequeat. Nempe ibi „non satis exposita esse ea, quae ad paediam iuris naturalis pertineant, „velut illa praecognita, quae ad praecepta legis naturalis, earumque rationes plene et distincte intelligendas requirantur, et quidem quae velut „domestica sint huic iuri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumantur. Deinde „de Seldenum legem naturalem non deducere ex tali aliquo principio aut „hypothesi, cuius euentiam omnes nationes agnoscant; aut ad quam „agnoscendam argumentis ex rationis lumine petitis, adduci queant. Nam „fundamenti loco substernere septem illa praecepta Noachidarum, de quorum auctoritate non constat, an ex diuina informatione vel propria ratiocinatione innotuerint; praecipue cum nec *au Serriay* earum probauerit, nec ex conuenientia cum natura humana deriuauerit. Denique et „illud tantum agere Seldenum, vt quid doctores Hebraeorum fenserint, „exponat; quam accurate autem istorum sententia cum sana ratione congruat. parum examinet &c.“ Quae rectissime moneri, ostendit CHR. THOMASIVS^{u)} praeclare addens, librum hunc magis ad historiam iuris diuini positui vniuersalis pertinere. Et hoc quidem nomine in philosophiae Iudaicae historia vtilem operam praestat, ita tamen, vt lectore accurato et iudicii lima instructo opus habeat, ad quam ea exigenda sunt, quae cumulauit magis, quam digessit Seldenus. Reliqua, quae de *Mari clauso* cum Grotio disputauit, supra tetigimus, quibus valde se in aula Britanniae regis commendauit, oppugnatus autem est a Petro Baptista Burgo, cui *Vindicias existimationis suae de scripto mari clauso* opposuit. Secuti vestigia Grotii et Seldeni sunt, sed impari gressu Io. Ioachimus Zentgrauius, Io. Wolfgangus Textor, David Meuius aliique, quorum tamen opera nihil iurisprudencia naturalis promoti est. Eos igitur non moramur, sed lectorem ad historiae I. N. scriptores ablegamus.

§. XII. Relicta itaque gloria, ea quae in condendo iurisprudenciae naturalis aedificio Grotius inchoauerat, absoluendi, et ad iustam maturitatem perduendi, fuit SAMVELI PVFENDORFIO, viro non nominis modo dignitate, sed et immortalibus de iure N. et G. meritis et
Samuelis
Pufendorfi
vita.

Bbb bb 3 elegan-

t) Erid. Scand. p. 200. conf. GROENINGII Bibl. iuris gent. Europ. L. III. c. 8. p. 267.
 u) Hist. I. N. c. 6. §. 13. p. 88.

elegantissimis commentariis historicis illustri, cuius historiam ea, quam meretur diligentia nondum conscriptam fuisse dolemus. Quamvis enim eiusmodi biographiam * anonymus quidam adiecerit libro Pufendorfit, quem sub Monzambani nomine, vulgavit, multa tamen ei narrationi deesse *avēndora* et aliunde supplenda, recte obseruatum cel. HEVMANNO †. Vnde laudanda illustris THOMASII industria, qui plerasque arcanas circumstantias ad controuersias Pufendorfianas pertinentes collegit, et non sine acri iudicio in *Historia iuris naturae* ‡ adduxit. Nostro nos hoc loco modulo et pede metiemur, et quantum licet, memorabilia omnia strictim complectemur. Vidit prima vice lucem Samuel Pufendorfius, cum fratre Esaia ingenii quoque operibus celeberrimo non confundendus, in vico Fleh, vno tantum miliari Chemnitio distante anno MDCXXXI, genitus patre Elia Pufendorffio, qui sacro in eo loco munere, a maioribus accepto fungebatur. Qui cum opibus parum afflueret, coactus est filius Samuel, iactis in schola Grimmenfi disciplinarum fundamentis, panem sibi institutione puerorum, parare. Absoluto studiorum scholasticorum curriculo, academicum apud Lipsienses stadium ingressus, Hulfemannum sibi ductorem doctoremque praecipuum elegit, et philosophiae atque literis sanctioribus se tradidit. Tum ad Musas Salanas conuersus, in aedes Erhardi Weigeliū, quem philosophiae et mathematicarum artium peritia tum extulerat, receptus, celeberrimi viri disciplinae se tradidit, qui cum igneam vim animi, et ingenii excelsi vires in eo obseruauisset, amare eum vehementer, atque literarum arcanis innutrire coepit, et ad capiendum in philosophia excolenda animum vehementer cohortatus est. Ipse cum philosophiam certiori methodo tractari posse crederet, et imprimis moralem doctrinam mathematici ordinis accuratione atque legibus tradere tentauisset, edita *Delineatione arithmetica philosophiae moralis*; secundum methodum ab Euclide adhibitam adornare ethicae institutiones aggressus est, quas *Ethicam Euclideanam* inscripsit, affectam autem perficere non potuit. Is cum alacrem et ad meliora audenda promptissimum videret Pufendorffii animum, auctor ei extitit, vt in hoc argumento aliquid conaretur, quem in finem ethicam istam Euclideanam illi concessit, vt cogitata inde perficeret. Vnde ad hunc consiliorum suorum de emendanda hac doctrinae moralis parte auctorem ipse PUFENDORFFIUS § prouocat. In hac ergo disciplina Weigeliana, duo capita didicit, quae in scientiarum circulo maximi momenti esse recte censentur, quaeque fundamentum fuere, cui noui aedificii moralis summam Pufendorffius inaedificauit. Nempe praestantissimum esse eum, qui seueritate laudabili adhibetur, geometricarum ordinem atque demonstrandi leges, etiam in argumento philosophico,

* Denckwürdige Lebens-Memoire des Herrn Samuels von Pufendorf. Conf. Bibl. iur. imp. c. 1. pos. V. §. 2. p. 31.

† Act. phil. Vol. III. p. 642.

‡ l. c. §. 15. seqq. p. 90. seqq.

§) Praef. Element. iurisprud. vniuers. conf. THOMASII l. c. p. 91.

phico, et hanc methodum ad id adhibendam esse, ut ex definitionibus certis et perspicuis, exque axiomatibus atque principiis a nemine in dubium vocandis, consequentiae deducantur actionumque humanarum moralitas hoc pacto exploretur, et quae natura sit atque indoles entium moralium, inde certissima luce pateat. Deinde didicit quoque a Weigelio, detestabilem esse errorem scholae Peripateticae, moralia non cadere sub demonstrationem. Quem tamen iam ante Pufendorium vidit et detexit HERMANNVS CONRINGIVS ^b, locumque esse etiam in morali argumento demonstrationi euicit, ut illustri CHR. THOMASIO ^c obseruatum. Qui recte aliquoties monuit, plurimum nocuisse hunc errorem scientiae morali, ipsique veritati, fontem autem eius verum esse putauit, emolumentum cleri, ut ita laici adigerentur determinationem actionum iustarum et iniustarum ab ipso clero et scholasticis petere. In quo se felicit virum summum suspicio, clero iniquior, et errores cunctos ad eorum ambitionem et dominationem tantum referens. Longe enim antiquior est, et incrementa doctrinae moralis maturius retardauit, quam aetas scholasticorum, et barbaries, quae literis, moribus, ipsique conscientiae pessimis artibus aevo medio imperauit, inualuerunt. Origines enim huius dogmatis ex Pythagorica et Platonica philosophia petendae sunt; quas hoc loco verbo tangere et velut in transitu, ideo non abs re erit, ut quid Pufendorium aliosque viros doctos permouerit, ut ad demonstrationes in morali philosophia quaerendas, relictis nugis Graecanicis et Scholasticis, digrederentur, intelligatur. Scholae scilicet Italicae et Platonicae ex veteri et barbarica philosophia decretum certum atque fixum erat, materiam nihil reale et per se subsistens esse, sed fluere eam semper, neque vel momento eandem manere, ut alio loco demonstraui. Ast scientiae locum non esse posse statuentes, nisi de subiecto certo, aeterno et immutabili, entia immutabilia, aeterna, per se subsistentia, numerosa, ideas, formas, archetypa excogitauerunt, inque his solis scientiam versari circa τὰ ὄντως ὄντα dixerunt, ut alibi ex instituto dictum ^d. Haec principia aeterna cum iungi materiae dicerent, ad ea sola scientiam respicere posse putauerunt. Vnde de rebus physicis et metaphysicis maximam sibi scientiae certitudinem arrogauit schola Platonica. Vidit Aristoteles risitque entia eiusmodi extra materiae finem excogitari, quae non constare tamen possent sine materia, vnde emendaturus systema praeceptoris formas rerum materiae esse immensas statuit. Ex quo errore semel admissio necesse erat fluere: de rebus physicis dari scientiam, cumque principia materiae infini, locum quoque esse posse demonstrationi. In moralibus autem cum formas eiusmodi immutabiles rebus non inesse Aristoteles cerneret, de scientiae atque demonstrationis subiecto desperans,

moralis

Origo opinionis, moralia non cadere sub demonstrationem.

b) Vid. eius epistola praemissa VIOTTI libro de demonstratione, aliaque de opere Pufendorii, quae extat in THOMASII J. C. p. 176.

c) pag. 91.

d) In Hist. phil. de ideis sect. I. §. 27.

moralis disciplinae demonstrationis certitudinem denegauit, ratus principia moralia ex hominum populorumque indole, legum statutis, morum varietate valde variare, nec ad certitudinem physicam posse reuocari. Ideo virtutem definiuit, esse medium vitiorum et vtrinque reductum, et decori rationem mire inter homines moratiores diuersam et dissentientem ad virtutum definitionem respicere iussit. Quo pacto omnino verum erat, in moralibus, sc. Peripateticis, non dari demonstrationem. Acceperunt hoc assertum cum reliquis scholastici, qui cum inepto formarum dogmate essent toti occupati, videre certitudinem in disciplina morali, isto praeiudicio occaecati non potuerunt. Neque multum illis desudandum visum est, inquirendo, vtrum recte se haec omnia haberent, cum et sacrosancta Aristotelis auctoritas illis esset, et prona consequentia ex hoc errore fluere, ad tenendam rerum moralium certitudinem alio auctore et iudice opus esse, qui *θεοπνευστος* quadam instructus, quid rectum, iniustum, bonum malum sit, auctoritate summa discernere possit. Quem cum in Romano pontifice se inuenisse crederent, infinitis quidem disputationum anfractibus incertitudinem moralem confirmarunt, vt autem aliam certitudinis moralis normam suis consiliis conuenienter haberent, ius canonicum, velut mirum dogmatum moralium chaos confluxerunt, et hoc pacto de recti honestique regula atque ratione se solos discernere posse commenti sunt. Vidit id, vt acerrimo iudicio utebatur, Lutherus, et quam pestem in moralem doctrinam intulisset ethica Aristotelica atque ius canonicum magnis vocibus denunciauit. Ast comitius et placidius tractaturus Melanchthon, locum tamen esse posse ethicae Aristotelicae ad honestatem morum ciuilem, sed ex aliis simul fontibus emendandae augendaeque, censuit. Cuius auctoritas cum inter innumeros discipulos maxima in philosophia esset, expurgari error turpis et ineptus non potuit. Donec seculo XVII pauci viri docti perspicerent, demonstrationis certitudinem et necessitatem non ex subiecti certitudine physica, sed ex principiorum et axiomatum veritate necessaria et aeterna originem habere. Quod cum ad morales notiones siue entia, quae vocat, adhibuisset Pufendorfius, ex emendata hac demonstrationis moralis indole certius moralis doctrinae systema condere aggressus est.

Studium Pufendorffii iurisprudentiam naturalem emendandi.

§. XIII. Sed vt ab hoc diuerticulo in viam et ad Pufendorffii historiam redeamus, fundamentis moralibus certioribus ita positis ad docendam philosophiam animum is adiecit, eiusque facultatem, acceptis iuribus et honoribus in philosophia summis ab ordine philosophico academiae Ienensis nactus est. Id quod ineptissimo commate ei obiecit Becmannus *f* eo quod iurisprudentiae honores non suscepisset, cum ad tradendam iurisprudentiam naturalem istis quidem philosophiae iuribus et priuilegiis fatis esset ornatus

e) Conf. quae luculenter differit NELDDELIVS de vsu Org. Arist. P. III. c. 4. p. 75.

f) Vid. A&S. phil. Vol. III. p. 650. vbi extra epistola Pufendorffii ad Klingerum.

natus et instructus. Ostendit autem more in academiis recepto, speciminibus publicis, quantum in doctrina solidiori ipsaque philolophia castius seruanda colendaque profecisset. Idque etiam Lipsiam redux demonstra-uit, ex qua Musarum sede ad legatum Suecicum Coyetum in aula Hafni-ensi commorantem vocatus est, vt filiis eius disciplinarum elementa tra-deret ^g. Vix autem mensem vnum atque alterum eo in loco atque statio-ne commoratus, fortunae infidias valde timendas expertus est. Oborto enim inter Suecos Danosque bello, cum legatus Sueciae, in cuius familia Pufendorsius tum viuebat, patriam repeteret, successori Stenoni Bielkio Pufendorfium reliquit. Hafnia autem a Suecis obsessa captus est cum ali-is Suecorum ministris Pufendorfius, vna cum fratre Esaia, durauitque ista captiuitas octo menses, quibus praeter reliqua vitae incommoda et erudi-torum societate atque conuersatione, et libris omnibus caruit. Cum ita-que lectione tempus fallere non posset, ad meditationem confugit, cum-que Hobbesii et Grotii cogitata subinde animo recoleret, quid in illis re-ctum, quid falsum vel suspectum esset, expendere coepit. Attentus au-tem ad ea, quae a Weigelio didicerat, repetensque memoria, demonstra-tiuam dari moralis doctrinae methodum, eamque haud infeliciter Weige-lium in ethica Euclidea iniisse, abiicere incerta Scholasticae et Peripateti-cae ethicae principia et ineptias varias relinquere, nouamque atque certio-rem viam sternere constituit, qua ad ipsam rerum moralium naturam at-que indolem attento indubitata ac euidentia philosophiae moralis princi-pia patefcere possent. His cogitationibus intentus pestilenti febre, quam petechialem vocant, corripitur, et ancipiti duplicique malo premitur. Ve-rum et sanitatem ei restituit, et ex custodia Danorum liberum eduxit di-uina prouidentia. Dimissus itaque in Sueciam vicinam anno MDC LIX, cum fratre transfretauit, et Soranam academiam paucos dies inuisit ^h. Postea cum heri sui filiis Hagam Comitum abiit, quo loco prima futu-rae promotionis fundamenta Pufendorfius posuit. Frater enim Esaias eo tempore in ministerio Ottonis Guilelmi comitis Koenigsmarckii erat, et comes ei in itinere Anglicano adhaerebat, cum per biennium studiis eius formandis in Germania esset adhibitus. Qui cum plurimum in aula Hol-miensi valeret, illi Lugduni Batauorum commoratus Pufendorfius Io. MEVRSII *Miscellanea Laconica* dedicauit. Acceperat enim non hunc modo libellum posthumum, sed et alios, *Themidem Atticam*, *Cerami-cum geminum*, *Cretam*, *Rhodum*, *Cyprum*, *Thessea*, itemque LAV-RENBURGII *Graeciam veterem* a Petro iulio Coyeto, et has optimae no-tae scriptiunculas in Belgio versatus edere coeperat, reliqua iam ministe-rio Suecico addictus Io. Georgio Graeuio edenda postea commisit ⁱ. Et hoc quidem pacto cum prima tentandae inter eruditos famae conamina fecisset, ea quae de iurisprudencia naturali certiori fundamento et metho-
do

g) Erid. Scand. p. 126.

h) Ibid. p. 127.

i) Vid. Praef. miscell. Lacon.

do veriori demonstranda meditatus erat in chartam coniecit, sicque Ha-
gae Comitum anno MDCLX *Elementa iurisprudentiae vniuersalis* edi-
dit, recusa postea Ienae MDCLXIX ^k, et *Sphaera morali* aucta. In quo
opusculo geometrarum morem imitatus, libro primo definitiones viginti et
vnam rerum moralium affert, iisque libro secundo axiomata duo et obseruatio-
nes quinque subiungit. Quia tamen ἀνομήτως prodiit, nonnulli eum foe-
tum Pufendorffio tribuerunt, sed perperam. Placuit quidem liber ob accuratio-
nem nonnullis, plerique autem eo quod mathematice scriptus esset, contem-
serunt, et hinc forte ratio deriuanda est, quod, licet iam in eo noua iurispruden-
tiae naturalis principia Pufendorffius attulisset, nemo tamen illi controuersiam
mouerit. Patuitque anno MDCLXIII demum, quod de hoc opusculo vi-
rorum doctorum iudicium esset. Cum enim illustris Boineburgius, iu-
uandis augendisque literis valde intentus, viris in scientia ciuili excellen-
tibus Forstnero, Conringio, Boeclero et Pufendorffio auctor esset, vt ad
scribendam historiam recessuum imperii, corpusque legum naturalium
conficiendum animum adiicerent, Pufendorffius suam de doctrina iuris na-
turae et gentium sententiam libere aperuit; qua epistola communi-
cata, opinionem quoque suam dicere de ea re Conringium et Boeclerum
Boineburgius iussit. Ille igitur, vt erat ἀντιβείας iudex haud contemnen-
dus pleraque sibi, maxime demonstrationem mathematicae aemulam per-
placere, professus est, cumque luculenter Pufendorffius in ea epistola ^l,
qua ratione doctrina moralis iuuari possit, ostendisset, Boineburgium
Conringius excitauit, vt illum vrgeret, quo pergeret spretis vulgi vocibus,
et a tam praeclaro instituto ne desisteret, se enim non dubitare, ab illo
nihil non eximium expectari, non in morali tantum, sed in politica etiam
philosophia, vbi ad illam animum aliquando appulerit. Boeclerus autem
valde abiecte de Pufendorffio iudicauit, et ingenium quidem habile, prom-
ptum ad magna iturum, si magistrum modestiam asciuerit, se amare in eo
et aestimare fassus est, ast iactantiam illi, Grotium exscriptum, veteris
philosophiae ignorantiam; dubitationes relictas et similia alia exprobrauit:
nempe cathedrario fastu nihil ferens, quod non ex sua disciplina proces-
sisset, quo nomine recte censuram THOMASII meruit. Aliter autem
visum magno literarum ea aetate statori, Carolo Ludouico, electori Pa-
latino, cui literis praeclare fauenti, virosque doctos ad eas iuuandas au-
thoritate et praemiis excitanti libellum illum Pufendorffius inscripserat.
Epistola itaque sua manu scripta ^m, princeps humanissimus ei gratias egit,
et quam mire sibi disciplinae vtilissimae cultura placuisset, testatus de be-
neuolentia sua certum eum esse iussit. Commendauisse se vero Pufen-
dorffium laudato et in partes suas pertracto, Hobbessio, auctor est LEIB-
NIZIUS,

k) Cantsbrig. 1672. 8. Francof. 1680. 1694. 8.
Conf. Bibl. iuris imp. l. c. p. 30.

l) l. c. App. p. 156. vbi istae epistolae cum eius
annotationibus ex HABERKORNII sole resplen-
descende iurisprud. Iustinianaeae repetitae sunt.

Extant quoque in Io. GROENINGII Bibliotheca
iuris gent. Europ. l. III. c. 9. p. 276.

m) Extat apud GROENING. l. c. p. 307. et
LVDOVICI Hist. I. N. p. 28.

NIZIVS ⁿ, at non immerito de eo dubitat Cl. STOLLIVS ^o. Certius autem et extra dubitationem positum videtur, principem optimum, et de disciplinis philosophicis magna accurate iudicantem, utilitatem et necessitatem huius disciplinae, et amorem philosophiae impulisse, ut tam egregio favore conatus Pufendorffii exciperet: simili enim desiderio instinctum Spinozam quoque ob philosophiae peritiam Heidelbergam vocare voluisse, ex supra dictis constat ^p. Sensit etiam Pufendorffius, non verbis tantum ipsi electorem favere: princeps enim sapientissimus, cum novam ei philosophiae moralis circa ius naturae et gentium versantis cathedram constituere placuisset, primum in ea novae disciplinae doctorem Pufendorffium esse iussit. Concessit itaque Heidelbergam, in qua schola, cum tanta industria in scientiis versaretur, ut obiicere Beckmanno ipsi insultanti potuerit: *Se vno anno Heidelbergae plures libros legisse, quam Becmannus per totam vitam inspexerit* ^q, non modo insignem literaturae veteris cognitionem adeptus est, qua postea opus *de I. N. et G.* ornavit, sed et magnum iuvenum, studiis inuigilantium aceruum ab ore suo pendentem circa se habuit. Ipse quoque prodidit ^r, nobilem illam iuventutem, quae se disciplinae eius tradidit, tantam ei invidiam peperisse, ut eidem a se alienandae conspiratio iniretur. Nihil autem praeclare magis testatur, quo loco tunc Pufendorffius habitus sit, quam quod serenissimus Elector filium illi suum primigenitum doctrina philosophica imbuedum tradiderit, cumque iam de eo in Sueciam euocando decretum esset, filio huic suo certum aliquod pensum extra ordinem explicare eum iussit, quod intra tres menses aestivos fuit absolutum. Quod cum ab ipso electore, principe diuinarum atque humanarum rerum callentissimo ipsi iniunctum fuerit, recte ad testimonium vitae et doctrinae retulit Pufendorffius. Quem vehementer quidem electori displicuisse mentitus est Becmannus, contrarium autem ex insigni, quo eum honoravit elector, munere constat, qui etiam post illius ex Palatina aula discessum gratiae ei testimonia, et verbis et re ipsa haud vna vice testatus est ^s. Factum id anno MDCLXVII, quo fama Pufendorffii et praeclara de literis merita valde augeri et ad exteros perferri coeperunt. Cuius luculentum specimen est, quod regni Suecici cancellarius ad fratrem Pufendorffii, tunc Parisiis residentem scripserit, eumque rogauerit, ut ipsi persuaderet, ne vocationem Suecicam renueret. Cuius suafu tandem professionem iuris naturae in academia Londinensi, in Scania, honestissimo stipendio, concessoque loco primario accepit, illuc anno MDCLXVIII profectus. Quam spartam ut in schola recens excitata rite ornaret, post iacta disciplinae eius, quam tradendam acceperat, fundamenta, ius naturae, iusto tandem systemate complectendum esse, seruatoque ordine accurato abiecta taediosa *παιδείας*

Ccc cc 2

mathe-

n) Leibniziana, p. 181.

o) Hist. lie. P. III. c. 2. §. II. p. 637.

p) Vtebatur autem elector erga Pufendorffium

quoque interprete Io. Lud. Fabricio, vid. Et. Scand. p. 122.

q) Act. phil. Vol. III. p. 656. Et. Scand. l. c.

r) l. c. s) ll. cc.

mathematicae aemulatione, iuris naturalis praecepta explicanda statuit. Quamquam enim doctrinae ciuili quoque se tradiderat, eiusque arcana mira animi sagacitate erat affecutus, cuius specimen potest elegantissimum, quem adfcitio SEVERINI DE MONZAMBANO nomine Heidelbergae in vulgus emisit tractatus, *de Statu imperii Germanici**, (quem miris contradictionibus, refutationibus fiscique publici vexationibus presum, summorum tamen virorum KVLPIII et THOMASII commentationibus dignum visum esse, in historia critica et literaria iuris publici Germanici exponendum est) nulla tamen in re magis vim ingenii diuinam, elegantissimae doctrinae innutritam demonstrauit, quam in nouo illo I. N. et G. opere, cuius historiam, ob instituti rationes paulo plenius trademus.

*Pufendorfi
ius naturae
et gentium.*

§. XIV. Sumfit Pufendorfius occasionem extruendi noui aedificii I. N. et G. partim ab adhortationibus illustrissimi Boineburgii, supra iam tactis, quibus eum ad formandam legum naturalium collectionem instigauerat, et quibus obsequi se velle, in luculenta, qua rationem modumque consilii sui exposuit, epistola promiserat; partim quod iuuenilem iurisprudenciae diuiniae laborem, emendare et maturiori aliquo scripto illius immaturitatem veluti publice deprecari vellet. Accedebat, quod ab electore Palatino primus iuris naturae ac gentium professor constitutus, in eo sibi elaborandum esse crederet, vt ad eam disciplinam excolendam aliquid conferret, quae primo ipso interprete in cathedras ascendisset. Et quamuis Grotium, Hobbesium, Seldenum laude sua priuandos esse minime duceret, ratus tamen, esse haud pauca, quae adiici, nonnulla, quae mutari emendarique possent, manum ipse operi admouere, eoque, qui commodissimus ipsi visus fuerat ordine digerere, obseruationes suas ad ius naturae et gentium spectantes constituit, id laboraturus, vt omnia solidis et perspicuis rationibus, quantum fieri posset, confirmaret, et illa, in quibus ante eum alii impeggerant, declinaret, bona fide suum cuique restituens, neque tamen in eiusmodi materia, in qua suo iure ratio regnat, vllius hominis auctoritatem tanti faciens, quin id potius amplecteretur, quo grauiores rationes ducerent. Fundamentum itaque in principio aliquo communi, primo, certo atque perspicuo, ex quo hominum inter se officia et obligationem (de quibus solis sibi statuendum in hoc opere sumfit) luculenter deriuare possit, quaerens, studiose sibi cauendum existimauit, ne reuelationis et rationis lumina, misceret atque confunderet. Illud autem principium in socialitate hominis cum Stoicis, Grotio, Cumberlandioque inueniri credidit, quod nullum aliud principium deprehenderet, ad quod admittendum, ipsa mortalium conditione suffragante, adigi possent omnes homines, quamcunque demum persuasionem circa diuina haberent. Religionem vero, quae officia erga Deum praescribit, ita considerandam hoc loco putauit, quatenus illa societatibus hominum effica-

* Conf. Biographia Pufendorfi laudata p. 740.

efficacissimum vinculum praebeat, eaque quae aduersus se ipsum homini obseruanda sunt, eandem utique societati commodiorem reddant. Huic itaque fundamento totum, quod magna industria condidit, iuris naturalis aedificium inaedificauit, ita in hoc labore versatus, ut definitiones primo iustas rerum notionumque moralium, quas entia moralia commode vocat, daret, videbat enim ex illis neglectis nebulas lectoribus haftenus esse offusas. Sunt autem entia moralia modi quidam, rebus aut motibus physicis superadditi ab entibus intelligentibus, ad dirigendam potissimum et temperandam libertatem actuum hominis voluntariorum, et ad ordinem aliquem ac decorem vitae humanae conciliandum. Horum autem entium moralium dari certam notitiam, maleque disciplinis moralibus certitudinem apodicticam abiudicari, ante omnia eleganter et perspicue demonstrat Pufendorfius, ratione a mathematicis petita, quos demonstrare nemo negat. Viditque recte vir acutissimus originem erroris potissimum inde oriri, quod subiectum demonstrationis necessarium requirendo, id de ente necessario existentem intellectum sit; cum subiectum demonstrationis non sit simplex aliquis terminus, sed integra enunciatio, cuius necessaria veritas ex certis principiis syllogistice deducatur; et sufficiat, si posita existentia certas ipsi affectiones necessario competere, ex indubitatis principiis ostendi queat. Nec indifferentes esse actus morales, recte obseruat, quia intrinsicam habeant vim ad socialitatem, licet respectu existentiae a libertate voluntatis dependentis dicantur contingentes. His suppositis ante omnia actionum moralium principia et affectiones, tum qua ratione per imputationem cum homine veluti moraliter connecti intelligantur, considerat, indeque quid intellectus, eiusque operatio circa moralia, quid conscientia, ignorantia errorque theoreticus et practicus sit, dispicit, et voluntatem, eiusque tendentiam in bonum, libertatem, et affectiones intuetur; et tum, quae ex harum facultatum natura atque indole exoriantur actiones morales, declarat, quidque ad actionem moralem, causamque ut imputari vel non imputari possit, requiratur, definit, et qua ratione imputatio se habeat, luculenter explicat. Deinde actionum moralium normam, seu legem, intuetur, describendo, quid consilium, pactum, ius, lex, obligatio sit, et quid ad obligationem legis requiratur etc. hisque subiungit actionum moralium qualitates, quidque actio necessaria, licita, bona, mala, iusta, iniusta, quid iustitia, quid iniuria sit, exponit, imputationis quoque et meriti naturam contemplatur. Ita actionibus moralibus in genere consideratis, libro secundo naturam hominis respectu ad legem expendit, demonstrans, hominis naturae non congruere, ut viuat exlex, nec tamen statum naturalem Hobbessii, naturae humanae conuenire, sed lege opus fuisse, ad quam creaturae rationales se componere tenerentur. Hinc de iure naturali disputationem exorsus, eius obiectum non esse necessarium ante legem contendit, nec niti consensu gentium vel utilitate, nec ex dictamine conscientiae colligi posse, sed genuinum fundamentum ex conditione hominis petere asserit. Quibus praesuppositis, quae

ex hac natura atque conditione hominis officia et praestationes erga se ipsum exoriantur, tradit, et defensionis naturam illustrat, quodque ius, quem fauorem necessitas habeat, eleganter delineat. Tertio autem libro leges naturales ad alios respicientes prolixè exponit, quae sunt: vt nemo laedatur, et, si quod damnum fuit datum, reparetur; vt omnes homines pro aequalibus habeantur, vt promiscua officia humanitatis ad promouenda alterius commoda exercentur, vt feruetur pactorum fides et obligatio, cuius naturam hoc loco describit, et quae indoles pactorum et promissorum in genere sit, qualis consensus circa promissa et pacta sit adhibendus, quae possint promitti vel pacto iniri, quae conditiones eorum adiici queant, quibus ministris ad ea vti liceat, copiose prosequitur. Libro quarto officia legumque obligationem circa sermonem considerat, et tum sermonis obligationem in genere, veritatem, eiusque opposita, mendacium, falsum, simulationem, ambiguitatem morali contemplatione impendit, tum in specie ad iusiurandum respicit. Sequitur facultas humani generis in res, dominii origo, obiectum, occupatio, acquisitiones accessionum, ius in res alienas, translatio dominii, testamentum, successio ab intestato, vsucapio, obligationes quae ex dominio rerum per se oriuntur. Libro quinto tractat de pretio, de contractibus, quae pretia rerum supponunt, de aequalitate in contractibus onerosis seruanda, de contractibus beneficis, de permutatione, emtione et venditione, de locatione et conductione, de societate, de pactis accessoriis, de modis soluendi obligationes ex pactis, de interpretatione, de modo litigandi in libertate naturali. Ita considerato toto statu naturali, ad rimandam originem et naturam imperii humani conuertitur libro sexto, hincque quid matrimonium sit, quae eius indoles moralis, quae leges et officia inde resultantia explicat, similique modo versatur circa potestatem patriam, herilemque; tum ad imperium ciuile libro septimo delatus, in causam impulsuam constituendae ciuitatis inquirit, et internam ciuitatis structuram, generationem summi imperii ciuile seu maiestatis, partes summi imperii earumque naturalem connexionem, formas rerumpublicarum, affectiones summi imperii, modum acquirendi imperii, imprimis monarchici, sanctitatem summi imperii ciuile, officia summorum imperantium, curioso et attento perlustrat oculo. In libro octauo, in euoluendis quaestionibus praecipuis, quae circa singulas partes summi imperii mouentur occupatus, in indolem legum ciuiliu inquirit, tum de potestate summi imperii in vitam ciuium ex occasione defendendae ciuitatis, et ex causa delicti, de potestate summi imperii circa definiendum valorem ciuium, circa bona tam publica, quam priuatorum, et in specie de iure belli, de pactis bellicis, de pactis pacem reducentibus, de foederibus, de pactis regum promiscuis, prolixè doctèque differit, et quibus modis ciuis esse quis definat, docet, mutationem quoque et interitum ciuitatum considerando, amplissima tractationi finem imponit. Non est huius loci, quid de his capitibus omnibus visum sit Pufendorfio, speciatim exponere, hoc enim ad specialem iuris naturae historiam pertinet, et paucis explica-

ri non potest, neque eo magnopere opus putamus, cum non tantum ipsum praestantissimum opus de I. N. et G. in plerorumque manibus sit, sed et elegans et luculentum eius compendium ipse Pufendorfius in libello *de Officio hominis et ciuis* dederit, qui cum in iuuentutis quoque studiosae manibus vbique locorum versetur, facile ex eo pilosopemata Pufendoriana cognosci possunt. Id vnum notamus, Pufendorium a notionibus metaphysicis valde abhorrentem, veterem doctrinam de moralitate actionum antecederet ad legem, siue voluntatem imperantis adeoque ipsius Dei reiecisse, quamuis internam actionum honestatem, et habitum ad socialitatem non negaret: ratus, moralis actionis veram et natiuam faciem, nisi a lege deriuetur, concipi non posse. Quo de argumento vehementer postea contra eum, et quem vestigia Pufendoriana secutum esse supra obseruauimus, Christianum Thomafium disputatum est, vt suo loco dictum. Valde placuit viris eruditis opus eruditione diffusum, ingenio iucundum, iudicio limatum, quod et natia cogitandi series et facilitas quaedam, et ordo praestantissimus, et dictio luculenta atque castigata, et lectio in scriptis veterum et recentiorum haud perfunctorie versata, et imprimis ipsa systematis nouitas et vtilitas vehementer commendauit. Id quod ex iteratis editionibus, quae post primam Londinensem in Scania anno MDCLXXII editam comparuerunt, colligi potest. Repetita enim vice prodiit *Francofurti* anno MDCLXXXIV, MDCXCIV, MDCCVI cum Annotationibus Io. NICOLAI HERTII, nec non *ibid.* MDCCXLIII, cum eiusdem HERTII, Io. BARBAYRACII et illustris GOTTFRIDI MASCOVII Annotationibus. *Amstelodami* MDCCXV. Germanis legendum vernacula dedit IMMANUEL WEBERVS *Francofurti* MDCCXI, maxime vero versione Gallica compta et ornata, et eruditissima praefatione auctum edidit praestantissimus BARBAYRACIUS, *Amstelodami* MDCCVI, MDCCXII. Anglica quoque lingua aliquoties, nitidissime vero *Oxonii* MDCCX comparuit. Longum vero esset, testimonia virorum doctorum colligere, qui selectum, ordinem, perspicuitatem, soliditatem et elegantissimae eruditionis copiam in hoc opere laudauerunt, indicabunt potiora STOLLIVS ^a, FABRICIUS ^b, REIMMANNVS ^c, alii ^d, maxime historiae iuris naturae scriptores notissimi. Nobis Pufendorium Grotio in haud paucis praefendum esse, adeo manifestum videtur, vt dubitationi locus de eo non sit, quamuis nonnulla acutius viderit Grotius. Maxime mathematicorum leges et ordo cogitandi atque ratiocinandi Pufendorio plurimum profuit, cuncta enim natia serie se sequuntur, nec vnquam ita dimittit ex oculis primum, quod stabiluit, principium, vt non consecutaria inde fluant apte et naturaliter cohaerentia, id quod non potuit non perspicuitatem tractationi huic admirabilem conciliare, quae tamen maior, et ipsa scriptio prolixitate minus molesta fuisset, si in cumulanda lectionis in veterum scriptis versatae copia parciore auctor

u) l. c. p. 638.

x) Hist. bibl. suae T. IV. p. 171.

y) Hist. lit. Germ. P. VI. p. 41.

z) Bibl. iuris imp. l. c. p. 32.

auctor fuisset. Quod tamen non Pufendorffio imputandum est, sed genio istius seculi, quod eruditionem ex lectione copiosa iudicabat, vnde cum aduersarii eius ignorantiam Pufendorffio obiicerent, monente Boineburgio istis deliciis dissertationem longissimam et maxime seriam conduiuit temperavitque. Quamuis autem viri eruditissimi et philosophi acutissimi performam in hoc opere sustineret Pufendorffius, dici tamen vix potest, quot et quantas contradictiones id passum sit, quot rixas excitauerit, quantis litibus ansam dederit, quas in sequentibus narrabimus. Hoc loco vnum modo notamus, ex quo de ceteris iudicium ferri potest, Iesuitas Viennenses, augustissimi imperatoris, theologos Lipsienses electoris Saxoniae auctoritatem imploratam interposuisse, effecisseque, vt vendi prohiberetur. Quod apud nonnullos librum quidem suspectum fecit, multo tamen suspectiores apud plerosque Pufendorffii aduersarios, quod his artibus auctorem aggredierentur, vnde factum, vt eo ardentius legeretur. Nec tacendum, viros etiam cordatos et cetera ingenuos Pufendorffii laudatores passim quaedam in eo reprehendisse. Non repetemus ea, quae censura Leibnizii in hoc opere notauit, cum iam supra diligenter eam depinxerimus, sed ad vnum CHRISTIANVM THOMASIVM^b prouocamus, quem inter *μεγίστους* Pufendorffii primo loco stetit, et maximum in hac arena puluerem excitasse supra narrauimus. „Is enim in Pufendorffio reprehendit testimonium scriptorum nimis cumulata, licet moneat, Pufendorffium necessitate coactum id fecisse, inuidis obiicientibus, quod veteres scriptores non legisset; nec placet, quod hominis naturam magis in aliorum opinionibus, quam propria experientia quaesiuerit, ideoque intellectui in voluntatem imperium concesserit, putaueritque homines aequae eiusdem esse naturae: culpatur etiam, quod in multis adhuc nimis opponat moralia naturalibus, et in definiendis entibus moralibus nimium impositioni tribuat, legisque homonymiam non satis secreuerit, et diuinam cum humana esse vniuocam crediderit. &c.“ Quae quem locum mereantur, ex comparatione I. N. Pufendorffiani et Thomafiani disci debet.

*Reliqua vitae
Pufendorffii.*

§. XV. Incredibile fere est, quantis inimicitis ob hoc praeclarum opus Pufendorffius petitus, quam molestis ab eo tempore litibus implicitus, quibus odiis et calumniis exagitatus fuerit. Quae omnia cum mire cohaereant, vna serie in sequentibus narrabimus. Hoc loco sufficit annotasse, vt acerbitas et ignominia istarum litium intelligatur, imprudensime aduersarios Pufendorffii in eius famam nomenque fuisse debacchatos. Traduxerunt enim eum velut iuuentutis seductorem, hominem gentilismo detestabilem, atheum, in summos principes, ipsiusque augustissimi imperatoris maiestatem iniurium, profani Epicureismi fautorem, scortatorem, adulterum, Machiaueli discipulum, sodomiae suspectum, magum, infami Fausto haud meliorem, et quae alia horrenda ei crimina obiiciebantur. Id quod ex famoso libello Becmanni intelligi potest,

a) Er. Scand. p. 208. Specim. controu. c. 1. b) Fundam. I. N. et G. p. 5. conf. REIMMANN. p. 41.

est, cuius historiam postea tangemus, quem tamen mascule et non sine fa-
 se nigro asperso retudit ipse Pufendorfius. Nec contenti calumniatores
 orbi literato eum velut pestem quandam et carcinoma ferro igneque rese-
 candum et extinguendum denuntiasse, apud summos quoque principes et
 in aulis famam eius aperte arrodere et mendaciis atque calumniis, inquina-
 re non erubuerunt. Sed dispulit has nubes, licet crassissimas et atra
 nocte cinctas, velut exortus aethereus sol, Pufendorffii innocentia et con-
 stantia, ita per vulgus nota, et vbique locorum agnita, vt et celebritate
 in ciuitate erudita nomen eius quotidie cresceret, et in aulis indies gratio-
 sum magis fieret. Cuius exemplum esse potest, quod Holmiae, quo se
 exorto bello inter Suecos Danosque, contulerat, axiomate regii consilia-
 rii, et historiographi auctus a secretioribus chartis regi regnoque, post
 Loccenii mortem, esse iussus sit. Cui muneri splendido, et industriae,
 quam illi rite ornando impendit Pufendorfius, debemus splendidos com-
 mentarios *de Rebus Suecicis sub Gustavo Adolpho vsque ad abdicationem
 reginae Christinae, et de Rebus a Carolo Gustavo gestis*. Qui fortunae
 fauores non retuderunt quidem inimicos Pufendorffii, quo minus pugna
 indecora eum subinde aggredierentur, et latratibus impugnarent, at addi-
 derunt ingentem Pufendorffio animum, eos contemnendi. Ita vero in
 historia Suecica versatus est, vt in aula quoque Brandenburgica magna ex
 ea diligentia, ipsius existimatio enasceretur; vnde factum, vt Berolinum
 ad scribendam magni principis, Friderici Guilelmi, electoris Brandenbur-
 gici historiam vocaretur, sanctiori consilio adscriptus. Quem laborem
 quoque suscepit, et, regnante Friderico I. Borussiae rege feliciter absol-
 uit, de quibus tamen eius operibus hoc loco plura dicere institutum ve-
 rat *. In illustri hoc theatro positus, cum haud raro consiliis aulae in-
 teresse iuberetur, litium pertaesus, cum hostibus, qui supererant, satis
 iam debellatis pacem iniit. Sentiens autem, in religionis negotio se su-
 spectum haberi scripsit *Ius feodiale diuinum*, quod tamen morte praeuen-
 tus edere non potuit, iussit autem vulgari ^e. Cuius libri elegantis, et
 de auctoris sui peritia in argumento quoque theologico testantis examen
 suscepit B. WOLFG. LAEGERVS, edito *Iure Dei foederali* ^d, cui satisfacere
 studuit I. B. ETTENHVSIVS in *Epistola ad Rechenbergium*, quo
 nomine illustrem iureconsultum Io. BALTHASAREM VON WERNHER
 latere dicunt ^e: qui ideo cum Laegero controuersiae ferram reciprocauit,
 de qua alibi ^f dicendum. Apud Suecos autem tanta eius nominis exi-
 stimatio perdurauit, vt non modo a Suecorum rege anno MDCXCIV, in
 baronum ordinem extolleretur, sed sint quoque, qui asserant, reuocan-
 dum

*) Conf. CHRIST. GRYPHIUS de Historicis
 Sec. XVII. p. 70. STRVVII Biblioth. hist. p. 542.
 VOGT. Cat. libr. rar. p. 484.
 c) Lubec. 1695. 8. d) Tubingae 1698. 8.

e) Bibl. iuris imperant. I. c. §. 16. p. 45.
 f) Conf. BYDDERVS Itag. Lib. II. c. 1. p. 429.
 PFAFF. Hist. lit. theol. T. II. L. III. p. 186. CLER-
 ICVS Bibl. choisie T. VII. art. II. p. 394.

dum fuisse in Sueciam, Historiam quoque belli Turcici describere ab aula Viennenſi iuſſum eſſe teſtatur CHRISTIANVS GRYPHIVS ^g, alii vitam Leopoldi magni conſcribendam illi commendatam fuiſſe aſſerunt. His autem omnibus interceptus eſt ab hora ſuprema, quae illum eo anno VI Cal. Nou. anno aetatis climacterico rebus mortalium ſubduxit. Statura erat breui, quod vilitigatori Becmanno occaſionem dedit, eum velut homuncionem traducendi, at ingenio magno, excelſo, ardente et cum iudicii acrimonia tum imaginandi virtute valde vigente. Quod, ſi alia ſpecimina deſſent, in eo vno potiffimum demonſtrauit, quod errores ſcriptorum eorumque cauſas profunde inſpexerit. Cuius exemplum eſſe poteſt, hiſtoria iuris naturae ab eo ſcripta, quae primo loco in *Specimine controuerſiarum* extat, et accurate pariter atque eleganter de ſcriptoribus iuris naturae iudicat. Iſtis vero naturae muneribus inſtructus, et doctrinae atque lectionis copia adiutus, mirum non eſt, plurimum eum in condendo nouo iuris naturae et gentium ſyſtemate profeciſſe, et qui ante eum ſcripſerunt, anteuertiſſe. Laudanda quoque in eo eſt dicendi ratio caſtigata quidem et ab elegantiā non deſtituta, at aperta tamen, ſimplex, et a ſuſcitatio aliena, et vigore quodam naturali ſe lectoris animo inſinuans. Plurimum vir ſummus legerat, et non modo innumera memoria recolebat, ſed et iudicio interpoſito excutiebat et examinabat, vnde deriuandum eſt, quod non nudae contemplationi libri eius deſtinati ſint, ſed formando iudicio practico ſcripti, et hoc quoque nomine quam maxime commendari mereantur. Cuius generis ſcripta eius hiſtorica ſunt, ſupra enumerata, quibus incomparabilis *Introductio in hiſtoriam*, variis ob praeſtantiam linguis expreſſa, itemque tractatio *de Sede Romana*, BASILII HYPERETAE nomine edita merito addi debet. Iſtum quoque opus *de I. B. et P.* non tam ſcholae quam vitae adaptatum eſſe, attentus lector facile deprehendet. Idem de eleganti, quod ex eo contraxit compendio, cui titulum *de Officio hominis et ciuis* praefixit, dicendum, quod Londini Scandiae MDCLXXIII. 8. prodiit, et tum ſaeppiſſime reuſum, Anglorum quoque lingua, et Gallorum a doctiſſimo BARBAYRACIO cum annotationibus ab IMMANVELE PROELEO autem Germanico idiomate expreſſum eſt. Tacemus editiones cum annotationibus WEBERI, TITII, WALDKIRCHII, TREVERI, KEMMERICHII, HOCHSTETTERI vulgatas. Quamuis enim mire diſplicere ſibi hunc libellum *Ἐρωτημάτων* tantum ſcriptum teſtatus ſit peculiari epiſtola illuſtris Leibnizius, non deſuerunt tamen, qui ad eius cenſuram reſponderent, ſuo loco indicati. Ipſe quoque libellus multoties fundamenti loco in praelectionibus academicis adhibitus eſt, vnde commentationes nonnullae in eum enatae ſunt, de quibus videſis doctiſſimum STOLLIVM ^h. Commendauit quoque iudicii maturitatem Puſendorſius in tractatu *de Habitu religionis Chriſtianae ad rempublicam*, in qua eleganti diſſertatione euicit,

g) l. c. p. 72.

h) l. c. p. 641. ſeqq.

eucit, ecclesiam non esse statum in statu independentem, sed collegium aliquod, hancque veram iurium imperantium circa res ecclesiasticas originem fontemque esse ⁱ. Ceterum quae moribus eius obiecerunt aduersarii, calumnias esse, satis compertum est, et ab ipso indubitatis innocentiae et sanctitatis morum testimoniis euctum. Vnam scribendi respondendique aduersariis rationem acrem et subiratam forte reprehenderis, quam tamen furor hostium, nec famae nec vitae eius parcens facile excusat.

§. XVI. Et haec quidem magni viri, Samuelis Pufendorffii vitae historia est: quae tamen cum maxime litibus ob ius naturae et gentium editis valde memorabilem locum in historia doctrinae moralis occupet, paulo plenius harum quoque controuersiarum enarratio, rite cohaerens iam danda est. Cuius haut contemnenda pars ex *Eride Scandica* ab ipso Pufendorffio edita ^k disci potest, in ea enim scriptorum apologeticorum syllogen quandam exhibuit; optandum autem, vt etiam aduersariorum libelli eristici collecti extarent, vt comparari cum illis possent, plerique enim ob futilitatem suam tantum non interierunt. Vnde omnino grates referendae sunt cel. HEVMANNO ^l, qui monumenta nonnulla ad historiam controuersiarum Pufendorffianarum pertinentia vulgavit; tum illustri CHRISTIANO THOMASIO, quod loca in recentioribus *Eridis Scandicae* editionibus omiffa, ne viuientium famam laederent, indicauerit et suppleuerit ^m. Ex his actis et *αὐτογράφαις* autem cum cura collectis et inter se collatis hanc historiae Pufendorffianae partem enarrauerunt scriptores historiae iuris naturae BVDDEVS, GROENINGIUS, LVDOVICVS, THOMASIVS, quorum vltimus omnium plenissime has lites exposuit. Quas iam strictim narratione perfequemur.

Controuersiarum Pufendorffianarum fontes historici.

§. XVII. Vocatum fuisse Pufendorffium ob nominis claritatem et doctrinae famam in academiam Carolinam, non ita pridem Londini Scandiae vrbe excitatam, supra diximus. Ea in schola cum iuris naturae explicandi munus accepisset, primo loco inter professores esse, et nonnullis praerogatiuis aliis gaudere ab aula Suecica, in qua fautores potentes habebat, iussus est. Ob quam auctoritatem, qua aliis praeponebatur, adussit nonnullos inuidia, vt cum hominem peregrinum sibi praeferrī indignarentur, eius euertendi consilia agitent. Cuius finis obtinendi medium aptius non videbatur, quam si haereticae prauitatis veneno infectum Pufendorffium suspecta dogmata erroresque pestilentes fouere disseminarent: subministravit infidiis materiam opus de iure naturae ac gentium, cuius adhuc folia typis madaebant. Coniurarunt inter se de exitio Pufendorffio contrahendo Nicolaus Becmannus, professor iuris Londinensis, Iosua

Litium Pufendorffianarum de I. N. et G. origines.

Ddd dd 2

Schwar-

i) Extat etiam eius politica inculcata, quae dissertationes politicas complectitur, Lond. Scan. 1679.

k) Francof. ad Moen. 1686. 4.

l) Act. phil. Vol. III. p. 641. 770. seqq.

m) In paulo pleniori historia I. N.

Schwarzius, professor theologiae et Christianus Fossius, quamvis antea frigida illis amicitia vel simultas potius quaedam intercessisset, qui Petrum Winstrupium quoque in partes suas pertraxerunt. Hi aduersarii Pufendorffii quales fuerint, scire, historiae Pufendorffianae interest, ipse, quos se praebuissent, lectorem non ignorare voluit. Nicolaus Becmannus Heida apud Dithmarfos erat oriundus, studiorum rudimenta in academia Regiomontana posuit, et flagrante tum bello Polonico in familiam Gustavi comitis Oxenstiernae imperatoris exercitus Suecici receptus est, ut filio eius prima literarum elementa traderet. Ibi sex annos moratus, amore puellae cuiusdam lotricis non nimis bonae famae correptus, matrimonium ei promisit. Deinde Marpurgum abiit, et se ipso praeceptore iuris Romani studium aggressus est, eo successu, ut in Galliam postea delatus *Medullam Iustinianeam* ederet, quam tamen exsurrepto professori cuidam collegio msc. pandectarum doctrinam explicante eum descripsisse, eique interpolandi tantum laboris insumpsisse, ait Pufendorffius, ut iterum contraheret. Hoc se a studiosis Marpurgensibus accepisse refert. Aurelius gradum doctoris iuris praesente pecunia redemit, ex quo magni illi spiritus enati sunt. Commendatione comitis, cui seruiuerat, in academia Carolina professoris iuris spartam obtinuit. Animi autem impotentis homo, cum nullum Professorum aequae ferre posset, et turbas quotidie aleret, anno MDCLXX numero professorum, aula Suecica iubente, exclusus est. Inde Holmiam profectus, precibus tandem obtinuit, ut professoris honorarii titulum obtineret, sed sine stipendio. Is ferre non poterat, loco ordineque ipsi praeferrere Pufendorffium, ideoque prius omnem lapidem mouerat, ne in academiam istam vocaretur. Quod cum non effecisset, videretque stipendium illi sesquialterum a rege datum, et primum locum assignatum, qui tamen doctor iuris non esset, indignaretur autem, confluere ad Pufendorffium nobilem iuuentutem ipso neglecto, de eo loco callide mouendo consilia inuit. Et primo quidem, cum per sex septimanas eius domo usus esset Pufendorffius amicitiam simulans, aures ei obtudit, ut de largiori statione Holmiae sibi dispiceret; cumque hoc pacto nihil promouisset, tacite principia Pufendorffiana carpere coepit. Accessit inuidiae nutrimentum, cum Pufendorffianum de I. N. et G. opus carceribus tyothesiarum proxime liberandum esset, ipse vero commentario ad instituta, illud, prout optabat, praeuertere haud posset. Totus igitur ira et inuidia aestuans, cum reliquis, quos diximus, conspirationis societatem in Pufendorffium inuit, et quae nouitatis suspecta videbantur, ab illis in indicem relata, de quo in sequentibus dicemus, clam subduxit Giesaeque imprimi curauit. Quod cum inquisitione facta, ab eo esse profectum comperisset Pufendorffius, Becmannus animaduertens se deprehensum Holmiam aduolauit, ut missionem suam obtineret, ratus ita eludendi fori praetextum se obtenturum. Sed dilatus, cum iam praesto essent lictores,

qui

n) Erid. Scand. p. 111. seqq. A9, philos. I, c. p. 647.

qui eum comprehenderent, nocte concubla aufugit Holmia, in itinere comitis personam mentitus, vt equi eo citius praesto essent. Sicque licet ad regni portus fistendus ex mandato regis esset, attamen in Selandiam euasit: et inde Hafniae literis Pufendorhium ad *μονομαχίαν* prouocans, libellum illi famosum minatus est, aeterna persecutione iurata. Proceflu autem contra illum instituto cum citatus aliquoties non comparuisset, a senatu academico sententia dicitur, regique transmittitur. Is veniam daturum promittit, si culpam fatendo, apud Pufendorhium ea de re precibus egisset. Ast illo ferocius per epistolam instante, frustra renitentibus partibus eius fociis, sententia executioni data, et per praeconem in foro publice vulgata, index publice per carnificem combustus mense Aprili anni MDCLXXV Beckmannus cum infamia relegatus est, Pufendorsius in apologia edita vt hominem huius commatis decebat, depexum dedit. Quibus fatis in rabiem atque desperationem actus Becmannus, eiurata religione Lutherana Romanam in Stiria amplexus, et quod alii volunt, a cardinali Baadenfi aegre sustentatus est; infidias autem Pufendorfio struere et vindictam spirare perrexit; immisso in irruptione Danorum in Scandia milite, qui Pufendorhium sustulisset, nisi is prius Malmogiam se subduxisset, vnde ad calumniam conuersus, libellum *σηλυτευτικόν* in Pufendorhium, Veridici Constantis nomen mentitus emisit, de quo in sequentibus dicemus. Et haec quidem de Becmanno. Iosiam Schwarzium vero, qui proximus a Becmanno fabulae huius actor fuit, „Pufendorsius refert, statim post „absolutam pedibus peregrinationem, in patriam reuersum obtentu zeli „id turbarum dedisse, vt ni Gedanum profugisset, capitis supplicium subiturus fuisset, quod totum negotium in Pomerania electorali notum esse ait. „Deinde Holmiam petiisse, et Teutonici concionatoris munus frustra am- „biuisse, iussum tamen esse, cum de instituenda academia Carolina agita- „retur, vt importunum flagitatorem aliquo extruderent, concionatorem „Teutonicum Londini agere, adiuncto extraordinarii professoris titulo. „Sed postea cum qui vocatus erat, celebris theologus, accedere abnuisset, vi- „ro, qui tunc gratia quorundam regni procerum florebat, adulando adrepsis- „se, eoque procurante professoris theologiae vocabulo potitum, rixositate „famae acquisiuisse, in plerisque disciplinis sacris hospitem plane; et in- „super ingenio infelici, huncque ideo de macula ipsi inurenda cogitauis- „se, vt inde nomen praetextu zeli theologici acquireret. Sed et prius „cum Petro Winstrupio ^p, Scaniae episcopo, atrocissimis litibus collisum „fuisse, quae in eius exitium exire visae sint, nisi sua opera compositae „fuissent.“ Hoc itaque classicum canente turbae Pufendorfianae initium sumferunt, Schwarzio tum e suggestu sacro, tum ex cathedra theologica

Ddd dd 3

Pufen-

e) Ibid. p. 196. THOMAS. l. c. p. 108. Eibl. iur. imp. l. c. §. 4. p. 33. seqq.

p) Erat is episcopus Scandiae, et canonicus

Londinensis, nobilitatis iure donatus, vnde magna inter suos auctoritate vixit, donatus, feruentibus his litibus 1675. Quae ratio fuit, cur in hanc societatem pertractus sit.

Pufendorffium, dissimulato quidem nomine, saepius insultante. Is postea cum in bello inter Suecos Danosque oborto, Scandiae incolas esset hortatus, ut Daniae regi homagium praestarent, et vestigal soluerent, Suecia aufugere coactus, in Daniam concessit, inque ea rebus sacris et ecclesiarum Slesuicensium ephoriae praefectus est. Et haec quidem de aduersariis suis refert Pufendorffius, qui licet, irritatus et vehementer offensus ea scripserit, patet tamen ex conatibus aduersariorum, malo animo artibusque minime laudandis illos in eum coniurauisse, nihilque esse in hac narratione, quod magnopere a verisimilitudine abeat, et fidem non mereatur, nisi in circumstantiis nonnullis exagerandis aliquid affectui dedisse Pufendorffium contendere quis velit.

*Series con-
uersionum
Pufendorffia-
narum.*

§. XVIII. His actoribus scena hunc in modum instructa est. Non dum totum emerferat ex tenebris opus Pufendorffii, cum auide in foliorum quae nancisci poterant lectionem inuolarent, et clandestino consilio expenderent, quid in iis notari posset. Libro autem integro prodeunte, quem censura regia iam roborauerat, scripserunt Holmiam, cum suspectum reddituri petentesque, ut periculis ex hoc libro enascendis prospiceretur, et censurae theologorum traderetur. Responsum ad haec leniter et humaniter, quiescerent, et rerum suarum satagerent, librum politicum enim ad theologos non spectare, et regis censuram passum iam esse. Quae cum illis non arriderent, loca quaedam suspecta cum literis Holmiam ad theologum quendam miserunt, ut ex illis aulae regnique proceres errorum Pufendorffianorum specimen caperent. Ea vero cum ne sic quidem euentum, quem cupiebant, sortita essent, de construendo errorum in opere de I. B. et P. occurrentium catalogo dispicere coeperunt; conscripsit ideo Schwarzzius indicem nouitatum, in quo per omnes compendiorum theologorum articulos eundo periculosas nouitates sparsisse Pufendorffium demonstrare voluit. Exhibet integrum indicem hunc ipse Pufendorffius, ex quo non sine admiratione et indignatione impudentiae lector colliget, quantis machinis verba viri celeberrimi torserit auctor, ut ex illis *ερεποδοξίαν* exculperet. Hunc indicem theologicae facultati exhibuit Schwarzzius, quae cum conuenisset, ut de ea re dispiceret, in partes itum, seniore cum Schwarzziio conspirante, reliquis dissentium testantibus. Intellexit id Pufendorffius; qui cum inter proceres regni et aulae potentes amicos haberet, inter quos emnuit Koenigsmarckius comes, ita in aula rem egit, ut literae regiae ad academiam mitterentur, quibus iniunctum, ut si quis contra Pufendorffii librum monendi aliquod ius habere crederet, priuatim cum eo conferret, eiusque sententiam et declarationem audiret; sique haec non sufficerent, ad senatum academicum referret, qui cognosce-

q) In Apol. Er. Scand. p. 71. seqq.

r) Obiecit id Pufendorffio Becmannus, vid. A.A. phil. l. c. p. 773. vbi Cneium Pompeium ei fauere

ait, quem Koenigsmarckium esse, ex dedicatione Miscellaneorum Laconicorum intelligi potest.

s) Apol. l. c. p. 68. seq.

ret, vtrum digna caussa esset, quae ad illustrissimum academiae cancellarium remitteretur, omnia tamen placide et sine turbis agerentur. Accessit vicinae prouinciae praefes ad hoc incendium restinguendum, auditoque auctore indicis, quem scripto exhiberi iussit, Pufendorfium paucis respondere iubet. Vtrumque scriptum in aulam transmittitur, ex quo cum de vanitate querelarum istarum apertissime constaret, aliis regis literis silentium aduersariis Pufendorfii iniungitur, et ne quis litem ob eum librum porro auctori moueat, seuerè interdicitur, graui comminatione addita. Quae cum ferociam aduersariorum nondum compefcuissent, tertiae adueniunt, quibus Schwarzio denuntiatur, meritum eum esse, vt seuerè in ipsum animaduertatur, hac tamen vice adhuc clementiae locum esse, ea lege, vt caueret ea in posterum abuti. Pufendorfio vero, vt actionem contra eum omittat iniungitur. Quam aulae fauorem erga Pufendorfium mirandum magnopere non esse, ex eo constat, quod non tantum potentibus, vti dictum fautoribus fruebatur, sed liber quoque eius regia censura et priuilegio munitus in vulgus exierat, Index nouitatum autem aperta inuidiae et calumniae specimina prae se ferebat, et intelligi facile poterat, quibus turbis excitandis eiusmodi lites inferuire possent. His itaque repressus Schwarzius a vulgando Indice nouitatum destitit. Eum autem, vt Schwarzius asseuerabat, ipsi subtraxit Becmannus, et Gieslae anno MDCLXXIII typis clam edi curauit. Quae scriptionis impudentis diuulgatio, non Pufendorfium modo, sed et regni Suecici senatores, qui priuilegio librum Pufendorfii munuerant, quique inscitiae hoc modo et negligentiae supinae accusabantur, pessime habuit. Actionem itaque contra Becmannum instituit Pufendorfius, qui cum inquisitione facta apud eum msc. illius indicis deprehendisset, post variam actionem, quam §. praecedente iam descripsimus, et fugam Becmanni, ita perucit, vt Index nouitatum carnificis manu in foro Lundinensi, nequicquam repugnante Winstrupio et Schwarzio, flammis deleretur, et Becmannus cum infamia Sueciae regno proscriberetur, vt in antecedentibus relatum. Schwarzius autem, ne ad hos ignes digitos adureret inuito sibi, et inscio nefarie istum indicem subtractum esse conquestus est, quin et interpolatum fuisse, est caussatus; totus tamen quiescere non potuit, sed disputationibus duabus de *Notis veri falsique doctoris* arrodere Pufendorfium, et atro carbone notare, licet non nominatum perrexit. Ast Pufendorfius cum prius opponentis munus subire constituisset, re altius pensitata breuem refutationem imprimi, eamque inter disputationis auditores, illa finita distribui curauit, eam quoque dissertationi epistolicae ad Wildschuzium postea adiecit. Becmannus in furias actus, infami libello famam Pufendorfii aggressus est, cui qua ratione ille se opposuerit, postea narrabimus. Noua enim interim se fabulae huius Pufendorfianae scena aperuit, quae iam, vt cuncta ordine tradamus, porro est enarranda.

Controuer-
siae Pufen-
dorffii cum
eruditio in
Saxonia.

§. XIX. Prodierat circa hoc tempus, quo Pufendorffii ius naturae et gentium comparuerat, in scenam controuersia de polygamia simultanea, cuius, antequam Pufendorffius opus suum edidisset, occasionem praebuit BALTHASARIS MENZERI *Epistola super diuortio*, quam ipso incio ecclesiastes quidam typis vulgauerat. Illi opposuit pseudonymus quidam adscito SINCERI WAHRENBERGII nomine, *Dialogum de polygamia*; qui cum valde παράδοξος esset, plurimos in republica literaria motus excitauit. Et variae quidem de auctore huius dialogi opiniones disseminatae sunt. Magna enim audacia et impudentia polygamiam simultaneam circa annum MDCLXXVI et sequentes defendere coeperat, infelix Ioannes Lyferus *, qui cum inter Suecos paradoxam opinionem magno suo malo patefacere coepisset, sub Wahrenbergii nomine iam tum latitasse nonnullis visus est, at exigua verisimilitudine; Wahrenbergii scriptum enim vetustius est, fatisque certo ex collatione intelligi potest, Lyferum hunc pariter atque Pufendorffium exscripsisse. Ipse PUFENDORFFIUS, medicum quendam Suecicum auctorem esse, se comperisse ait †; si vero SEVERINO WALTHERO SLYTERO, theologo et ecclesiastae aulico regis Daniae credendum, qui id ex Leyseri ore hausit, quidam comiti Koenigsmarckio ab epistolis istum dialogum parturiuit, quem Balthasar Menzerus refutauerit. In tanta incertitudine de auctore scripti paradoxo, enata nonnullis suspicio, Pufendorffios, vel Esaiam, vel Samuelem eius parentes esse, cuius verisimilitudinem huius opinionis fautores hauserunt ex assertis Pufendorffii hominem in societate tantum statuque naturali considerantibus, et a reuelatione abstrahentibus. Quae coniectura mox disseminata fuit, vehementer indignante Pufendorffio, qui Ioannem Adamum Scherzerum, theologum Lipsiensem, primum fuisse semper suspicatus est, qui hunc rumorem de se sparsisset. Quem cum pro vero haberet Fridericus Gesenius, ecclesiae Garlebiensis Ephorus, in refutatione Wahrenbergiani schediasmatis, quam adscito CHRISTIANI VIGILIS nomine polygamiae triumphatrici opposuit, haud obscuris verbis ea propter Pufendorffium petiit ‡. Is cum hac non minus scriptio quam

Indice

*) Famosa est infelicis hominis controuersia, de qua vid. Nouv. de la rep. des lettres 1685. Avr. p. 370. sq. BAYLE Dict. T. III. art. Lamech, not. A. p. 40. art. Lyferus p. 127. LVDOVICI Hist. iur. nat. p. 35. Bibl. iur. imp. p. 56. BVDDEVS Theol. mor. P. II. c. 3. f. 6. c. 9. p. 553. STRVVIUS Bibl. iurid. c. 13. §. 45. aliique multi. Habebat parentem magnum Vitebergensium theologum Guil. Lyferum, scholaeque Portensi erat praefectus. In Sueciam delatum, a comite Koenigsmarckio, coniugis suae Vrangelsiae pertaefo ad defendendam polygamiam inuitatum esse refert REIMANNVS Cat. crit. T. I. p. 696. Illud certum, edidisse eum vernacula apologiam polygamiae, titulo: *Das koenigliche Marck aller Loender*, Frib. 1676. vid. PLACCIVS Theatr. p. 471. et Pseud. p. 28. 88. Hunc inuenustum pullum post-

ea ornatiorem Latine edidit, titulo THEOPH. ALETHAEI Discursus politicus de Polygamia, Frib. 1674. et cum notis ATHAN. VINCENTII Londini Scan. 1682. 4. Qua scriptio ita vixit Holmiesis irritauit, vt facta turba coram sedibus eius eum ad necem postulerent, cogereturque magistratus iubere libellum famosum eo in vinculis inspicente per carnificem comburi. Sed inter Danos quoque, vbi ecclesiastae castrensis munereungebatur, a Christiano V. proscriptus, et a multis theologis telis confossus est. Tandem ad Parisienses delatus summa paupertate et miseria enecatus 1685. obiit. Conf. LAVTERRACK. Hist. Socinism. c. 2. p. 148.

†) In Diss. epist. ad Seu. Wildschuzium.

‡) In Cog. theologicis de Polygamia adu. Lyferum, Rostochii 1677. 8. vernacula editis p. 65.

Indice nouitatum nomen suum suspectum et exosum per Germaniam fieri iudicaret, non tacendum ratus, ne innocentia a calumnia opprimeretur, apologiam anno MDCLXXIV edidit, in qua ad calumnias Becmanni fufe, Vigili perfonato, paucis ast satis acerbe respondit. Regessit quaedam eodem anno Gesevius, edita: *Samuelis Pufendorffii contra I. N. iniquitate, inque illius scrutinio infelicitate*; quocum controuersiae feram reciprocandam haud esse ratus Pufendorffius, *Apologiam ad Ioannem Adamum Scherzerum* habitu epistolico exarauit ¹⁾, eo quod hunc illius rumoris auctorem esse crederet, et suspicaretur, eo instigante Gesenium contra ipsum in aciem processisse; nosset etiam Scherzerum male in ipsum affectum negotium ipsi Lipsiae et Dresdae facessuisse. Relatum enim erat Pufendorffio, Scherzerum Indicem nouitatum supremi senatus ecclesiastici Dresdensis praefidi ostendisse, monentem, caueret, ne respublica Christiana ex libro Pufendorffii detrimentum caperet, et studiosa iuuentus, quae auide eum legeret, a pestilentibus erroribus corrumpere: praefidem Dresdam reuersum, de eo in senatu ecclesiastico egisse, et tum facultatis theologiae in academia Lipsiensi sententiam fuisse requisitam, eam autem, in qua Scherzerus primum locum occupabat, responsionis loco Indicem nouitatum transmisisse, et Geierum quidem rem in medio relinquendam esse suafisse, vrsisse vero reliquos, vt electoris nomine academia moneretur, caueret, ne iuuentus studiis inuigilans Pufendorffianis erroribus perderetur. Praeuidit Scherzerus cum aculeato hoste esse congregiendum, ideoque a disputatione abstinuit, quod vt honeste pugnam deprecari posset, a senatu ecclesiastico Dresdensi ipsi iniunctum erat. Ipse vero Christianus Vigil loco Scherzeri in scenam progressus, Pufendorffio *Christianam benedictionem aduersus impiam et immanem maledicentiam eius in epistola ad Scherzerum adhibitam opposuit*. In qua scriptiuncula, ex scripto Monzambani, cuius auctorem se esse tunc negabat Pufendorffius, ea omnia congeffit, quae inuidiam Pufendorffio conflare et suspectum eum facere poterant, poenitentiam ei et mentis emendationem precatus. Nouus autem in Ienensi academia surrexit Pufendorffii aduersarius, Valentinus Velthemius, qui concoquere non poterat, Pufendorffium principium moralitatis Scholasticorum, de actionibus bonis vel malis antecedenter ad voluntatem Dei, reiecisse, ideoque tum in oratione *de Laudibus Scholasticorum* Pufendorffium pupugerat, tum duabus disputationibus ²⁾ receptam Scholasticorum sententiam defenderat, in quibus, licet modestiam et placidam disquisitionem prae se ferret, amaris tamen subinde verbis Pufendorffium fugillauit. Aperta pugna cum hoste, quem contemnebat, non congregiendum ratus Pufendorffius, dissertationibus decem anno

MDCLXXVII,

1) Er. Scand. p. 77. seqq.

2) Titulus illis praefixus: Vera ac genuina

fundamenta I. N. contra Pufendorffium, Ienae 1674.

MDCLXXVII, iunctim editis appendicem adiecit, in qua ad obiectiones Velthemii paucis, more suo respondit, at doctrinam, de moralitate antecedenter ad legem, multa luce perfudit. Non est huius loci argumenta Pufendorffii omnia allegare, quibus Velthemianas acies profligauit, monendum autem esse putamus, valde perspicue Pufendorffium suam de moralitate actionum humanarum a voluntate diuina pendentium, eo loco explicuisse. Facto enim discrimine inter id quod in actione physicum, et quod morale est, itemque inter vocabula, quae nudum motum physicum notant, et quae integram actionem moralem, siue motum physicum moralitate iunctum exprimunt, obseruat, moralitatem actioni physicae inde superuenire, quod inest interna quaedam necessitas, seu obligatio, actionem certo modo et ad certam normam dirigendi. In ea norma constituenda ad Deum esse recurrendum, qui creaturam rationalem istis dotibus instruxerit, et legibus muniuerit, quae suae bonitati et sapientiae placuissent. Obligationem itaque ex eodem, quo homo, fonte deriuandam esse. Nec tamen fingendum esse, Deum potuisse hominem non socialem condere, etsi liberrime eum condiderit: sed ut quaelibet creatura a Deo habeat, quod talis condita sit, ita in homine obligationem ad obseruandam legem, et ipsam legem non ex diuerso principio esse deriuandas, quam ex beneplacito Dei cum sapientia et bonitate coniuncto. Nec hanc Dei voluntatem vagam et desultoriam cogitandam esse, sed ad quem finem semel eadem se determinauerit, ad eum assequendum pro eiusdem bonitate et sapientia constituta media, non minore, quam ipse finis, firmitate gaudere. Quae licet alias notiones de moralitate actionum suppeditent, quam quas Scholastici fouent, nisi tamen egregie fallimur, dum voluntatem Dei in sapientiae et bonitatis eius finibus fundatam supponunt, reipsa non procul a pristina sententia abeunt, quae in intellectu diuino moralitatis origines quaerit, ut alio loco iam notauimus. Nam voluntatem Dei in bonitate et perfectione firmitatem habere, adeoque immutabilem esse, ipse Pufendorffius fatetur, et ambabus se manibus concedere ait, dari actus, qui per se Deo non conueniant, seu qui salua eius perfectione et citra contradictionem in eum cadere non possint, dari quoque actus per se honestos et turpes homini, id est, qui non possint non posita tali conditioni hominis congruere vel non congruere: sed ad beneplacitum Dei se ideo tantum referre, quia actus hominis voluntatem Dei, ut talis existeret, non anteuertant. Et hoc quidem primarium argumentum fuit, de quo inter Velthemium et Pufendorffium disputatum fuit, in quo haud parum contentions de verbis fuisse, supra iam obseruauimus. Quamuis autem in ista appendice satis clare mentem suam Pufendorffius declarauisset, non cedendum tamen acquiescendumque esse Velthemius ratus est, eo quod crederet, Pufendorffium in quaestionibus metaphysicis et scholasticis rudem esse, idque aut ignauiae aut fastidio delicatiori eius esse imputandum. Vnde iterum ad eius monita quaedam in *Introductione*

in *Grotium regessit*. Interim nouus contra Pufendorfium in scenam processit antagonista, VALENTINVS ALBERTI, professor Lipsiensis, cuius cum Christiano Thomasio controuersias supra enarrauimus. Is in *Compendio iuris naturae orthodoxae theologiae conformato* moralitatem quidem obiectionem, quam vocat, deferuerat, et eum in locum conuenientiam cum statu integritatis surrogauerat, socialitatem autem a Pufendorfio pro fundamento admissam variis modis laceffere et obiectionibus hypotheses Pufendorfianas premere coeperat. Quae res nouam his litibus scenam aperuit, quae ad finem vsque fabulae totius miris vicissitudinibus durauit, quas in sequentibus tangemus. Haec dum in Saxonia geruntur, alio loco furebat contra Pufendorfium Becmannus, iam tum ex Scania proscriptus; ut enim minis suis pondus adderet, libellum famosum contra eum emisit hoc titulo: *De magistri Samuelis Pufendorffii, professoris philosophiae in Carolina Scanorum execrabili iuris doctrina, horrendo atheismi, peruersis moribus et belluina vita breuissime sed verissime scribit Seuerini de Monzambano et Tenebrionis Asinii iustus censor VERIDICVS CONSTANS, qui eo fine id facit, ut omnes literati ore, corde et calamo pestiferam ficti huius Seuerini siue Tenebrionis Asinii, hoc est Pufendorffii doctrinam exstirpare conentur. In academia Catoniana, calumniis et risui Pufendorffio contraria.* Dedit famosi libelli specimen cel. HEVMANNVS ^a, ex quo patet, quanta calumniarum atrocitate et impudentia Becmannus Pufendorfium aggressus sit. Ait enim, ex infernalis genii schola eum prodiisse, euertere decalogum, turbare S. R. imperium, profiteri religionem gentilem, negare resurrectionem mortuorum, diabolum et spectra, asserere aeternitatem mundi, negligere cultum diuinum et traducere, vitam agere profanam, infamem esse Sodomiae criminem, adulteriis, scortationibus, comestationibus, electoris Palatini principi Machiaueli artes tradidisse, ideoque eiectionem esse, adeoque inter atheos illustres esse referendum. Apologiam Pufendorffii scriptum vocat, quo nihil turpius, nihil a pietate remotius, nihil scurra ac carnifice dignius scribi, typis mandari et vulgari potuerit, adeoque eum inter magos Fausto famoso loco non cedere contendit. Obiicit facinora horrenda alia, eaque vera omnia esse testatur, sicut Deus viuuit, et ipse regni coelorum particeps fieri desideret. Hunc libellum famosum vna cum literis ad academiam Lipsiensem, Ienensem, et Vitebergensem misit; itemque ad Gesenium, quarum vltimae in manus Pufendorffii inciderunt: integras autem edidit cel. HEVMANNVS ^b. Tacere ad tam atroces calumnias Pufendorffius non potuit. Opposuit itaque nigerrimo scripto *Epistolam ad amicos* ^c, in qua Becmannum iis, quos supra retulimus, coloribus viuuum depinxit, calumnias dispulit, vitae innocentiam demonstrauit, et quantis mendacijs Alastor, (hoc enim nomine Becmannum notat) mundo

Ecc ee 2

impo-

^a) loc. cit. p. 779.^b) A.G. phil. l. c. p. 780.^c) Er. Scand. p. 111.

imponat, luculenter ostendit, Scherzerum quoque, qui in lectionibus academicis subinde Pufendorcium reprehendebat, passim pupugit. Quae tamen in Scherzerum dicta in editione secunda huius epistolae, quae in *Eride Scandinica* comparuit, omissa sunt, in quibus se alios ex Lipsiensium doctorum collegiis non petere, monuit. Ad hanc epistolam non filuisse furibundum et ardentem vindicta Becmanni calammum, magnopere mirandum haud est: eius enim intererat, videri veritatem dixisse, Pufendorcium fuisse mentitum. Nouam itaque eructauit apologiam hoc rubro, ex quo de genio totius scriptionis coniectura fieri potest, praefixo: *Legitima defensio contra M. Samuelis Pufendorffii execrabiles fictitias calumnias, quibus illum contra omnem veritatem et iustitiam, ut carnatus diabolus et singularis mendaciorum artifex, per futilia entia sua moralia (diabolica puto) toti honesto et erudito orbi malitiose ac ignominiose imponere voluit.* Quem libellum tot insulis ac ridiculis sui ipsius encomiis, tot horrendis calumniis in Pufendorcium a capite ad calcem repletum esse, testatur THOMASIVS ^e, ut nescias, an homini irasci, an vero ex misericordia ipsi helleborum et catenas commendare debeas. In tanta itaque controuersiae indignitate turpe sibi et indecorum ratus cum execrabili aduersario palam congregi Pufendorffius, adscita PETRI DVNAEI p. t. in academia Carolina pedelli secundarii persona, epistolam edidit ad virum famosissimum, Nicolaum Becmannum, totius Germaniae conuitiatorem et calumniatorem longe impudentissimum ^d: ipsum enim Pufendorffium auctorem esse, facile ex dicendi genere falso, acri, et satyram sapiente colligitur. In quo cateruam scelerum lippis et tonforibus Londini notorum ei obiicit, et inter alia addit: *metum carnificis eum Suecia expulisse, non defectum pietatis, cum ob frustum panis, et ut mentiendi theatrum haberet, religionem abiurauerit, nec defectum iustitiae, quam mox tergo fuisset sensurus.* Et his similia multa cumulat, quae res inter Becmannum et Pufendorffium Londini actas mire illustrant. Sed et alius Pufendorffii πρόμαχος in arenam tum processit, qui IOANNIS ROLLETI nomen effinxerat, quemque fuisse iuuenem quendam studiis iurisprudentiae addictum, nomine Godofredum Klingerum, eo tempore in academia Ienensi versatum, qui fratri Pufendorffii, Esaiiae, postea ab epistolis fuit, in eius familia tandem denatus, compertum est ^e. Is non modo diligenter, quae priuatis animorum motibus Ienae agebantur, ad Pufendorffium scripsit, vnde multa *ἀνέκδοτα* in huius libellis eristicis occurrunt, quae ex eius narratione hausta sunt, itemque Pufendorffii libellum *de Officio hominis et ciuis* iuuenibus explicuit, sed et pro Pufendorffio personatus edidit IO. ROLLETI Palatini *discussioem calumniarum, quas absurdissimas de illustri viro Samuele Pufendorffio relegatus ex Suecia nequam, Nicolaus Becmannus per causam defendendae famae non ita pridem in vulgus sparsit f.* In quo

e) l. c. f. 26, p. 104.

d) Er. Scand. p. 139. seqq.

e) Vid. Act. phil. l. c. p. 643. seqq.

f) Er. Scand. p. 154.

quo libello apologetico, non minus acriter, quam ipse Pufendorfius Becmanni calumnias retundit, adeo, ut hunc esse auctorem scripti pseudonymi haud pauci conicerent^g, eo quod phrasae, iis, quibus Pufendorfius usus erat, similes adhibuisset. Quod tamen inde deriuandum est, quia Pufendorfius rem omnem ad Klingerum perscripsit, ut ex eius epistolis a cel. HEVMANNO^h vulgatis patet. Quoniam autem in hoc scripto Velthemium quoque pupugerat, malam sibi rem suo iumento acceruit: Furens enim Velthemius, quod iuuenis ausus esset, sacramento academiae violato in publicum doctorem inuehere, patres conscriptos eius academiae ita irritauit aduersus Klingerum, ut instituta inquisitione carceri mandaretur, in quo inclementer se habitum et iniquissime tractatum esse, in literis supplicibus ad duces Saxoniae conqueritur. Vixque manibus persecutorum implorato ferenissimorum academiae nutritorum auxilio ereptus est. Vidit Pufendorfius, nullo plane modo scientiarum emolumentum istis litibus promoueri, et conuictis rem agi inauditis, multos ex ignorantia opinionum et hypothesium suarum ipsi contradicere, nec bellorum finem ita futurum esse. Ut itaque tandem, quod exoptabat, pugnam ad exitum perduceret, edidit *Specimen controuersiarum circa ius naturale ipsi motarum*, cui apposite illud PROPERTII praefixit: *maxima de nihilo nascitur historia*ⁱ. Illud inscripsit Ioanni Baazio archiepiscopo Vpsalienti, ut causae fiduciam, ad eum velut arbitrum prouocando, ostenderet. Praemisit epistolam ad lectorem, in qua Nicolaum Becmannum obiter tangit, hoc modo narrans, eum in nupera Danorum in Scaniam irruptione affinem suum cohortis optionem subornasse, ut ipsum cum vxore et liberis trucidaret. Eumque sanguinem ipsius sitientem cum manipulo ficariorum Londinum aduolasse, et cum eum ibi non inuenisset: Malmogia capta facinus sese exsecuturum frenduisse; at scelus irritum Lundense praelium extinxisse. Schwarzium autem nigris coloribus depingit, nonnulla ad Scherzerum pertinentia, aculeata addit, quae tamen deinde in Eride Scandica omissa sunt^k. In hac ergo scriptione totam controuersiam ita exponere fategit, „ut se cordatum lectorem „nihil amplius desideratum esse sperare dicat, quod vel ad depellendas „aduersariorum criminationes, vel illustrandam suam sententiam faciat, „ita ut eo posthac minus sollicito sibi esse liceat, si quis nugari et calumniari desinere non velit; cum semel ita perspicue formato controuersiae statu, quae ex aduerso afferri possunt, vltro collabantur, et sibi parum decorum futurum sit, quibusuis ieiunis schedis peculiari scripto occurrere.“ Cuncta itaque breui quidem at neruis minime carente compendio complexus est, praemissaque historia disciplinae iuris naturalis, de nouitatibus philosophicis, de statu hominum naturali, de fundamentali propositione legis naturalis, de origine moralitatis et indifferentia motus physici in actione humana, de examine doctrinarum luculenter differit, et Schwarzii, Scherzeri, Alberti, Velthemii, Gefenii aliorumque obiectiones

Eee ee 3

nes

g) Aq. phil. l. c. p. 646.
h) loc. cit.

i) Er. Scand. p. 193. seqq.
k) Recusa ea dedit THOMASIVS l. c.

nes diluit, ratus ita certaminum finem se affectum esse. Ast vehementer eum fefellit spes ista atque opinio. Nouus enim post hanc responfionem enatus est Pufendorfio antagonista, Ioannes Ioachimus Zentgrauus, professor moralis doctrinae in academia Argentoratensi, qui cum iuris naturalis disciplinam eiusque historiam illustrare constituisset, aliquot dissertationes academicas de hoc argumento conscripsit, quae vno fasciculo Argentorati anno MDCLXXVIII prodierunt, ornatae hoc titulo ^l: *De origine, veritate, et immutabili rectitudine iuris naturalis secundum disciplinam Christianorum*. In quibus dissertationibus principia Pufendorfiana, maxime socialitatem, refutare aggressus est. Valentinus Alberti quoque lectis iis, quae Pufendorfius in *Specimine controuersiarum* regefferat, acquiescere se minime posse credens, *Specimen vindiciarum* anno MDCLXXVIII illis opposuit, de quo consulendus THOMASIVS ^m, quem tamen, Alberti indolem depingentem, ex eius aduersariis fuisse, cogitandum est. Accessit tertius antagonista anno sequente SAMUEL STRIMESIVS, qui cum in *Praxeologia apodictica seu philosophia morali demonstratiua, pythanologiae Hobbesianae opposita*, nonnulla in hypothesebus Pufendorfianis notauisset, ea quae dixerat in *Originibus moralibus* ⁿ roborare multis studuit. Vidit Pufendorfius, filere se, vti prius statuerat, non posse, ideo *Spicilegium controuersiarum edidit*, in quo difficultates a Zentgrauo, Alberti et Strimesio motas diluit. Qui tamen et ipsi nondum obmutuerunt: respondit enim primus, in *Vindiciis originum iuris naturalis*, secundus in *Paraenese ad studiosam iuuentutem*, tertius in *Epicrisi in spicilegium Pufendorfianum*, in quo Pufendorfium cum Cartesianis et Poireto eandem tibiam inflando asserere contendit, veritates rerum a sola Dei voluntate dependere ^o. Confugit iterum ad laruas Pufendorfius, vt liberius respondere posset, ediditque ficto IULII RONDINI nomine *dissertationem epistolicam*, in qua obiectionibus his satisfacere connititur. Ita vero respondit Pufendorfius, vt filere se posse Strimesius et Zentgrauus crederent, noua vero ex Alberti pharetra tela depromerentur. Quae non aliter retudit, quam in praefatione collectionis librorum eristicorum haecenus a se editorum, cui *Eridis Scandinicae* ^p nomen praefixit, paucis at stricte illi respondendo. Quoniam vero in *Statu reipublicae Christianae* nonnulla Pufendorfiana tetigerat vir illustris VITVS LVDOVICVS SECKENDORFIUS, monens, *se methodum illam, quae a principiis reuelatis abstrahit, in se reuicere nolle, nec Pufendorffii hypothesein eandem cum Hobbesiana iudicare, multo minus aculeatis disputationibus, quae inde surrexerunt, se ingerere cupere; se tamen pro modico ingenio suo tantam vtilitatem, e separatione principiorum naturalium a iure diuino reuelato, seu decalogo, perspicere non posse, quanta prima fronte videatur* ^q. Valde id displicuit Pufendorfio,

l) Conf. Bibl. iur. imp. I. c. §. 30. p. 39. 40.
vbi etiam reliqua eius scripta nominantur.
m) §. 31. p. 111. seq.
n) Eibl. iur. imp. §. 11. p. 40.

o) THOMASIVS I. c. §. 32. p. 112. G. BIER.
Specim. bibl. iur. III. n. 7. p) Er. Scand. p. 331.
q) In vernacula Delineatione iuris nat. vid.
THOMAS. Prooem. ad iurisprud. diu. p. 70. seqq.

rato ex hoc iudicio viri inter suos non exiguae auctoritatis Alberti ingenio non modicos spiritus accessuros, quapropter monitis Seckendorfianis in ista praefatione quoque satisfacere voluit. Nec a verisimili alienum est, Seckendorfium ideo quoque displicuisse Pufendorffio, quia prius socialitatis principium ipse admiserat, idque in gratiam Alberti abiecisse videbatur. Non constitit dissensus duorum magnorum virorum intra has paginas, in quibus satis dictum esse videri poterat, sed imitatus Alberti Pufendorffium, libellos eristicos a se et pro se editos iunctim edendo, titulumque: *Eros Lipsicus*, praefigendo, in praefatione pro Seckendorffio ad responsiones Pufendorffii regessit, idque imprimis illi exprobrauit, quod parum Christiane primum hominem miserrimum finisset. Indignationem Pufendorffii *Eros Lipsicus*, meruit, eo quod videret, Alberti cristas Seckendorffii fiducia altius erigi, audissetque ab amicis, Seckendorffium eum per literas instigauisse, ne litem hanc aliquando intermori pateretur, sed ipsi porro molestias crearet. Itaque vindicaturus se ab his insultibus anno MDCLXXXVIII prodire iussit, *Commentationem super inuenusto Veneris Lipsicae pullo, Valentini Alberti calumniis et ineptiis oppositam*, in qua acerba querimonia iniuriam sibi fieri, demonstrabat, quaedam autem dura et Seckendorffio indigna admiscebat, feruore, vt fieri solet, disputationis abreptus, et indignatione, quod impia ipsi praeter veritatem sententia tribuatur commotus. Praestat enim fateri, in his se hominem demonstrauisse Pufendorffium, quam hanc animi impotentiam cum THOMASIO probare. Ideo nonnemo, virulento, vt ait Thomafius, scripto Pufendorffium modestiae admonuit. Nec tacuit Alberti, sed edidit anno MDCLXXXVIII *Epistolam ad Seckendorffium, commentum Pufendorffii de inuenusto Veneris Lipsicae pullo refutantem*, in qua laudibus elato Seckendorffio in Pufendorffium velut apertum calumniatorem agit. Ita controuersis his in Saxonia feruentibus, dum de Suecia nemo cogitauit, prodierat inopinato Iosua Schwarzius, iam Slesuicensi ephorae a Danorum rege praefectus, cum cathedram Londinensem deserere ob causam supra dictam esset coactus. Hoc enim loco positus, cum libere magis se scribere posse putaret, priuigni sui SEVERINI WILDSCHVZII nomine edidit *Discussionem calumniarum Samuelis Pufendorffii*, anno MDCLXXXI. In qua scriptione praeter ineptas sui laudes et aperta mendacia in Pufendorffium nihil reperiri testatur CHR. THOMASIVS ^r. Eum itaque, pro merito depexum dare constituit GERARDVS GOTTLIEB TITIVS ^s, sed ludrico et ad risum concitandum apto dicendi genere, epistola nempe gratulatoria Becmanni nomine ad Wildschuzium data; de deuicto et triumphato Pufendorffio, ita lepide, teste THOMASIO, genium Becmanni eiusque stilum exprimente, ita stultitiam scripti Wildschuziani aliud agendo delineante, et naeuos in academiis regnantes sale et pipere condita satyra exagitante, vt multi falsi sint, Erasmi encomium Moriae, et Hutteni epistolas obscurorum virorum nihil

^r) Tobiam de Sarragine esse, indicat TITIVS in Epist. grat. Becmanni ad Wildschuzium. Hoc vero nomine latet Tobias Pfannerus. ^s) l. c. p. 120. ^t) ib. §. 44.

hil esse ad istum Parmenontis suum. Ipse quoque Pufendorfius epifodum comoediae additurus adscito Iosuae Schwarzii nomine *Dissertationem epistolica ad eundem Wildschuzium* vulgavit, in qua multas circumstantias ad vitam Schwarzii et sociorum eius historiam pertinentes narravit, inuita tamen Minerua aliam personam effinxit, et elegantiae gratiam nativumque colorem, qui in eius scriptis splendet, aliquantum amisit. Rogatur in hac epistola Seckendorffius, quem cum Pufendorffio reconciliare amici tentabant, ut certamine hoc exesse velit, Tobiae autem Pfannero, quem Sibotham Napferum vocat, ob modestiae admonitionem respondetur, et Sleuogtus Ienenis, qui in *Iudiciis sapientum ex Parnasso* Pufendorffium momorderat, retunditur, ut alia taceamus, aculeata fatyra aduersariis Pufendorffii obiecta. Vltimus in scena comparuit, Alberti foetus, anno MDCLXXXVIII, quo iudicium de nupero scripto Pufendorffiano, quod *dissertatio epistolica D. Iosuae Schwarzii ad priuignum suum, inscribitur, exhibetur*. Quod tamen scriptum valde displicuisse Seckendorffio, huncque illi esse indignatum, quod animaduersiones suas in Pufendorffii scriptum se inuito imprimi curasset, ideoque illi infensorem factum esse; gratum autem habuisse, quod amici communes litem hanc componere tentarent, ait THOMASIVS. Qui et hoc addit, Seckendorffio Halam vocato, ut academiae nouae cancellarius esset, amicos maiori effectu pacem et amnestiam inter vtrumque conciliaffe. Sed ex fragmento epistolae, quod produxit HEVMANNVS * patet, Pufendorffium ipsum, interuenientibus amicis amnestiam petiisse, facileque a Seckendorffio obtinuisse; sibi enim, scribit, licet maior irae causae subsit, quam Pufendorffio, facile tamen esse iniurias remittere et vlcersi, ut sibi ignoscere Deum cupiat. His tamen pacis conditionibus Alberti quoque reconciliatio conclusa est, quam longinquarum litium, et indecorae pugnae pertaesus, facile admittit Pufendorffius, quin rogatu Alberti carmen gratulatorium in nuptias filiarum eius scripsit, quod licet fatyricum esset, imprimi tamen is curauit, quod postea Christiano Thomasio occasionem dedit, eum deridendi, cum is hanc contentionis ferram cum eo reciprocare coepisset, ut supra narratum. Et hanc tandem catastrophem longa fabula Pufendorffiana habuit, quae memorabilibus speciminibus probat, quid valeant praeiudicia scholae, quid inuidia, quid artes malae et picta pietas, ad quam inhumanitatis et impudentiae audaciam excurrat humanus animus, ubi semel in praecipis vindictae cupiditate agitur. At docet etiam, viros prudentes et philosophiae praeceptis subactos, laesos et vlceratos interdum ad indignas philosophis fatyras delabi, sicque Iliacos intra muros peccari et extra. Successit Pufendorffio Thomasio, qui ius eius naturae et gentium auxit, poliuit, acerrime defendit, et contra Praschium quoque aliosque quibus Pufendorffiana principia displicuerunt, assertum iuit. Quae cum fufe in eius vita enarrauerimus, nihil his, quod addamus, habemus.

CAPVT

u) l. c. f. 47. p. 123.

x) l. c.

y) Cog. mensr. 1689. p. 1057, seqq.